

N:o 56.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och till lag om renmärken; gifven Stockholms slott den 8 februari 1898.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kongl. Maj:t härmed, jemlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1:o) lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, och
- 2:o) lag om renmärken.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

L. Amnerstedt.

Förslag

till

Lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.

Med upphäfvande af lagen den 4 juni 1886 angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige förordnas som följer:

1 §.

1. Lapparne äro berättigade att uppehålla sig med sina renar under hvarje tid af året inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker ofvan odlingsgränsen och å sådan mark nedom samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilde, vid afvittringen förklarats utgöra renbetesland eller af ålder varit såsom sådant land använd, samt inom Jemtlands län å renbetesfjellen, hvarunder inbegripas såväl de vid afvittringen för lapparne afsatta renbetesfjell som ock de till utvidgning af dessa fjell sedermera upplåtna områden.

2. Å annan mark inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker, än ofvan sägs, så ock å de trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjellen i Jemtlands län, hvilka lapparne efter gammal sedvana hafva besökt, ega lapparne jemväl att uppehålla sig med renarne, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, för så vidt icke antingen aftal träffats med vederbörande jordegare eller brukare om rätt för lapparne att uppehålla sig der under annan tid af året, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

3. Der lapparne efter ty nu är sagdt äro berättigade att uppehålla sig med sina renar, ega de att under iakttagande af de i denna

lag meddelade bestämmelser begagna sig af land och vatten till underhåll för sig och renarne.

2 §.

Uppehåller sig lapp med sina renar å trakt, der han icke eger under någon tid af året vistas, eller på trakt, som i 1 § 2 mom. omförmäles, under tid, då rätt till vistelse der icke är honom medgifven, böte från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

Finnes å trakt utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt renbetesfjellen i Jemtlands län stam af renar, hvilken utan att stå under någons vård år efter år fortlefver å trakten och förorsakar de bofaste skada, meddelar Konungen de bestämmelser, hvilka äro erforderliga för att denna renstam må dödas å tid, då lappar icke ega att med renar uppehålla sig å trakten.

3 §.

I Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt å renbetesfjellen i Jemtlands län ega lapparne att till eget behof utan betalning använda skogen. Å sådana områden i nämnda lappmarker, der lapparne enligt hvad i 1 § 2 mom. sägs ega uppehålla sig endast viss tid af året, må de icke för uppförande eller ombyggnad af bostad, visthus eller stängsel taga växande träd annorlunda än efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lemnas dem af vederbörande skogsbetjent; dock ega lapparne, der stängsel vid deras visten blifvit oloffigen bortfördt eller gjordt obrukbart, att till uppförande af nytt stängsel utan anvisning eller utsyning taga äfven växande träd.

Å de trakter utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt renbetesfjellen i Jemtlands län, der lapparne enligt 1 § 2 mom. ega uppehålla sig med sina renar, må lapparne taga endast torra träd och vindfallen, en och videbuskar samt, för tillfälliga behof, å utmark växande löfträd. Der skogen tillhör staten, erlägges härför ingen betalning. Ej heller erlägges betalning för torra träd och vindfallen samt en och videbuskar i enskild man tillhörig skog. För växande löfträd, som lapparne taga ur sådan skog, skall deremot, der egaren det påfordrar, gifvas en billig ersättning, som i brist af åsämjande bestämmes af tre gode män, af hvilka hvardera parten utser en och dessa tillkalla den tredje. Tredskas endera parten att utse god man, eller

kunna de utsedde ej enas om valet af den tredje, ege konofogde, lappfogde eller länsman att på begäran i stället utse god man. Emot gode männens beslut må talan ej föras.

4 §.

Lapp, som tager mera virke än till hans eget behof erfordras, eller som öfverträder det i 3 § gifna förbud att utan anvisning eller utsyning taga växande träd, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor, der ej förseelsen är straffbar efter allmän lag.

Virke, som lapparne vid sina visten lagligen användt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, må ej af jordegaren utan lapparnes samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart. Jordegare, som bryter häremot, straffes, der ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, med böter från och med fem till och med femtio kronor.

5 §.

Lapparne må icke förmenas att flytta med sina renar emellan de åt dem till renbete upplåtna områden; vare dock skyldiga att vid flyttning öfver enskild mark taga väg, der minsta skada förorsakas; och ege Konungens befallninghafvande att, der tvist uppstår, bestämma hvar flyttningsväg må tagas.

Genom rödning eller uppodling af jord eller uppförande af hägnader må lapparne ej beröfvas sådana gamla renvägar, som fortfarande äro för dem behöfliga.

6 §.

De trakter, der lapparne efter ty i 1 § 1 mom. sägs ega uppehålla sig under hvarje tid af året, skola indelas i lappbyar. Inom lappby må ej andra lappar under maj, juni, juli, augusti och september månader uppehålla sig med sina renar än de, hvilka tillhöra lappbyn. Den, som bryter häremot eller eljest uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att hans renar under nämnda tid inkomma på främmande lappbys område, böte från och med fem till och med tvåhundra kronor.

Konungens befallningshafvande ege att, efter det de lappar, hvilkas rätt är i fråga, så ock lappfogde blifvit hörda, verkställa indelningen i lappbyar äfvensom vidtaga den ändring i verkställd indelning, som af omständigheterna påkallas.

7 §.

Ej må lapp med sina renar flytta från en lappby till annan utan att hafva dertill erhållit tillstånd på sätt här nedan sägs. Ansökning om dylikt tillstånd ingifves till Konungens befallningshafvande i det län, dit den lappby hörer, till hvilken inflyttning ifrågasättes, och skall sökanden dervid foga uppgift om antalet af de renar, med hvilka han vill inflytta, samt afklipp af renmärke, som är renarne åsatt. Öfver ansökningen låte Konungens befallningshafvande höra lapparne i denna by, infordre ock från kronobetjening och lappfogde fullständig utredning, huruvida utrymmet i lappbyn medgifver inflyttningen. Finnes utrymme och pröfvas inflyttningen lämpligen kunna ske, meddele Konungens befallningshafvande sökanden rätt att inflytta; skolande Konungens befallningshafvande, der lapp, hvilken sålunda erhållit rätt till inflyttning, förut tillhört lappby inom annat län, underrätta Konungens befallningshafvande i detta län om det beslut, hvarigenom inflyttningen blifvit beviljad.

8 §.

Befinnes inom en lappby antalet renar vara större, än lägenheten medgifver, så att betet ej för dem alla blifver tillräckligt eller skada å bofastes egor förorsakas, och finnas inom lappbyn renar, tillhörande andra än lappar, må Konungens befallningshafvande, efter det lapparne, kronobetjeningen och lappfogden blifvit hörda, förordna, att så stort antal af dessa renar, som pröfvas för ändamålet nödigt, inom viss förelagd tid från lappbyn afföres, vid äfventyr att renarne af lappbyns ordningsman omhändertagas och lefvande eller slagtade för lappbyns räkning försäljas. Närmare föreskrifter i fråga om verkställighet häraf meddelas af Konungens befallningshafvande, som dervid har att tillse, att genom den föreskrifna åtgärden icke någon renegare framför andra oskäligen betungas.

Finnes, sedan alla renar, tillhöriga andra än lappar, från lappbyn afförts, utrymmet ändå otillräckligt för de återstående renarne, ege Konungens befallningshafvande att, efter det lapparne såväl i denna lappby som i den eller de lappbyar, dit inflyttning kan ifrågakomma, blifvit hörda, och erforderlig utredning i öfrigt åstadkommits på sätt i 7 § sägs, hänvisa en eller flere lappar till närmaste lappby, der utrymme finnes och dit inflyttning utan olägenhet kan ske. Skall på grund af bristande utrymme någon hänvisas till annan lappby, ege de lappar företrädesrätt att qvarstanna, som sjelfva eller hvilkas förfäder längst

tillhört lappbyn eller inom dess område haft rätt till bete för sina renar, dock att härvid afseende äfven må fästas å det antal renar, en hvar lapp har under sin vård, och det utymme, som genom flyttningen skall beredas eller som inom annan lappby finnes.

Hänvisas lapp att med de renar, som äro under hans vård, flytta till annan lappby, förelägge Konungens befallningshafvande honom vid vite att inom viss tid hafva verkställt flyttningen. Treddas lapp att fullgöra hvad honom sålunda blifvit ålagdt, ege Konungens befallningshafvande fälla honom till vitet samt förelägga honom ny tid och förhöjdt vite.

Har lapp, hvilken blifvit fäld till vite, då vitet skall uttagas under sin vård renar tillhörande annan, må jemväl dessa renar tagas i mät för vitets gäldande, så framt lappen fortfarande vistas inom den lappby, hvarifrån han skolat afflytta eller, derest han flyttat till annan lappby, ej visas kan, att renarne icke voro under hans vård, när vitet honom förelades.

9 §.

För hvarje lappby skall finnas en byordning, innehållande, i den mån sådant finnes erforderligt, föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande inom byn eller eljest angående förhållandet mellan lapparne inbördes, såsom om:

fördelning af sommarbetet inom lappbyn eller ordnandet i öfrigt af betesrättens utöfning;

renhjordarnas bevakning, antal renvaktare, som böra finnas, samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

renhjords samlande för märkning, för urskiljning af främmande renar eller för annat ändamål;

förfarande vid renmärkning och renslagt, särskildt vid nedslagtning af omärkta renar eller af renar, hvilkas märken blifvit förstörda eller förfalskade, äfvensom vid försäljning af dylika slagade eller lefvande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i 10 § af lagen om renmärken sägs, af renar, hvilkas märken blifvit förstörda eller förfalskade;

ersättning till ordningsman eller annan lapp för märkning af annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar, eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, hvilkas märken blifvit förstörda eller förfalskade;

förvaltning, användning och redovisning af lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

sättet för öfverläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt.

Sedan lapparne inom byn lemnats tillfälle att uppgöra förslag till byordning, deri jemväl må stadgas vite af två till etthundra kronor för underlåtenhet att ställa sig i byordningen meddelade föreskrifter till efterrättelse, ege Konungens befallningshafvande efter kronobetjeningens och lappfogdens hörande i ämnet besluta och byordningen till efterlefnad utfärda.

10 §.

I hvarje lappby skola de renskötande lapparne vid sammanträde, som i enlighet med Konungens befallningshafvandes förordnande hålles inför lappfogde eller länsman, inom sig välja en ordningsman.

Ordningsmannen åligger, utöfver hvad i denna lag och lagen om renmärken finnes honom särskildt uppdraget:

att förskaffa sig kännedom om de till byn hörande lappars uppehållsställen under de särskilda årstiderna samt att, i händelse det skulle visa sig, att andra än de lappar, som tillhöra byn, sommartiden föra renar på bete inom dess område, derom göra anmälan hos lappfogde eller länsman;

att tillhålla lapparne att noga bevaka sina renar, samt att söka utreda, genom hvilkens eller hvilkas renar angifven skada å bofastes egor blifvit förorsakad;

att vaka öfver efterlefnad af lagen om renmärken och af den för lappbyn fastställda byordning samt hos lappfogde eller länsman anmäla förseelser deremot;

att jemväl i öfrigt söka befordra god ordning inom lappbyn och hos lappfogde eller länsman anmäla, när något deremot stridande förekommer;

att vid uppkommande tvister såväl emellan lapparne och de bofaste som ock emellan lapparne inbördes söka bilägga desamma;

att inställa sig vid häradsrätt, när de till lappbyn hörande lappar skola inför rätten höras i ärenden, som röra dem gemensamt, samt att närvara vid de mantalsskrifningar, uppboordsstämmor eller andra allmänna sammanträden, som hållas med lapparne, och dervid, när så erfordras, förete den i 11 § omförmälda längd öfver antalet renar inom lappbyn; samt

att i förekommande fall, då kronofogde, lappfogde eller länsman å tjenstens vägnar sådant påfordrar, lemna dem erforderligt biträde.

Ordningsman utses för en tid af sex år, med rätt för den utsedde

att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall afgå från befattningen. Till Konungens befallningshafvande skall lappfogde eller länsman ofördröjligen insända uppgift på de lappars namn och vanligaste uppehållsställen, som blifvit inför honom till ordningsmän utsedde, jemte utlåtande om deras lämplighet för befattningen. För de valde, om de befinnas lämplige, utfärde Konungens befallningshafvande förordnande och låte derom i länskungörelserna meddela underrättelse. Konungens befallningshafvande ege ock, när så pröfvas skäligt, före tjenstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

Ordningsman åtnjute i och för sin befattning enahanda skydd som tjensteman. Visar han vårdslöshet eller försummelse i befattningen, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

11 §.

För hvarje lappby skall vid sammanträde, som i enlighet med Konungens befallningshafvandes förordnande årligen hålles inför lappfogde eller länsman, efter lapparnes uppgifter eller, der enighet ej kan vinnas, efter bestämmande af ordningsmannen och, om lapparne det önska, två vid tillfället utsedde lappar upprättas en längd, upptagande antalet renar tillhörande hvarje särskild lapp inom lappbyn äfvensom hvarje annan person, som har renar i vård hos sådan lapp. Derest lappbys område till någon del utgöres af eller ingår i sådant skadeersättningsområde, som i 17 § omförmäles, skall särskild längd för sådan del af lappbyn upprättas. Längden, som bör till riktigheten bestyrkas af ordningsmannen och två vid sammanträdet närvarande lappar, länder sedermera, intill dess ny längd blifvit på enahanda sätt upprättad, till efterrättelse i de fall, då enligt denna lag eller byordning lapparnes rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, så vida ej styrkas kan, att detta antal under tiden genom olycksfall eller af annan tillfällig anledning väsentligen förändrats.

Af längden upprättas två exemplar, af hvilka det ena förvaras af ordningsmannen och det andra insändes till Konungens befallningshafvande.

12 §.

Lapp, som med renar flyttar utom den socken, der han har sitt hemvist, skall för hvarje socken, som under flyttning af honom besökes, senast åtta dagar efter det han dit ankommit anmäla sig hos länsmannen i distriktet och dervid uppgifva namn och hemvist samt,

om han har andras renar under sin vård, egarne till dessa renar; egande lappen att genast utan ersättning erhålla bevis om anmälnings-skyldighetens fullgörande.

Konungens befallningshafvande ege, om det finnes nödigt, förordna en eller flere andra personer inom hvarje socken, bosatta å platser, som ligga i lapparnes flyttningsväg, att mottaga anmälan som här sägs och utfärda bevis deröfver, och skall i sådant fall underrättelse om de förordnades namn och bostad årligen intagas i länskungörelserna. Uppgifter, hvilka af sådan person mottagas, skola af honom så fort ske kan öfverlemnas till länsmannen, hvilken det åligger att öfver samtliga inkomna uppgifter föra dagbok.

Försummar lapp att göra anmälan, som i denna § sägs, eller lemnar han veterligen oriktig uppgift, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

13 §.

Varder å trakt, der lappar, som flytta emellan Sverige och Norge, uppehålla sig med sina renar, antalet renar vintertiden större, än trakten väl kan mottaga, och blifver förty, enligt förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, af Konungen bestämdt, att distriktsindelning i sådan trakt eller anmälnings-skyldighet för norska lappar, som dit inflytta, bör ega rum, skall hvad i nämnda förordning i sådant hänseende stadgas tillämpas äfven på svenska lappar i den utsträckning Konungen förordnar.

14 §.

1. Förorsaka lapparnes renar ofvan odlingsgränsen i Norrbottens eller Vesterbottens läns lappmarker under juni, juli och augusti månader eller å annan trakt under maj, juni, juli, augusti och september månader skada å växande eller afskuren, men ej bergad gröda på åker, äng eller sådana utängsslätter, hvilka antingen äro inhägnade eller, utan att vara inhägnade, år efter annat varit till höfångst brukade och dertill brukas, samt genom hässjor, diken, rödjning eller på annat sätt tydligen framträda såsom utängsslätter, skall skadan ersättas af egaren eller egarne till de renar, genom hvilka skadan skett.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, å annan tid än der förmåles, skall skadan ersättas af renarnes egare, så framt den, hvilken vården

om renarne ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnes bevakning varit till skadan vållande.

3. Sker genom lapparnes renar skada å annan utmark än utängslätter, hvarom här ofvan sägs, och egde ej lapparne att, när skadan skedde, å den utmark uppehålla sig med sina renar, skall skadan af renegaren ersättas, när den, som haft renarne i vård, vållat skadan genom uppsåt eller vårdslöshet vid renarnes bevakning.

15 §.

1. För skada, som inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker af renar förorsakas på bergadt hö, hvilket icke blifvit infördt i lada utan lemnats utestående å mark i stack eller hässja, vare egaren ej berättigad till ersättning i annat fall, än då skadan tillkommit med uppsåt eller genom vårdslöshet vid renarnes bevakning. Sker skadan inom annan trakt under tid, då lapparne ega med renar vistas å trakten, vare lag samma.

2. Har utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker bergadt hö lemnats utestående å tid, då lapparne icke egde att å trakten uppehålla sig, skall skada, som derå af renar förorsakas, ersättas af renegaren, ändå att den ej tillkommit på sätt i nästföregående mom. sägs.

3. Finnes å viss trakt i följd af brist på virke eller af annan orsak uppförande af lador blifva för den bofasta befolkningen oskäligen betungande, ankomme på Konungen att förordna, att å den trakt ersättning skall utgå för all skada, som af renar förorsakats å bergadt hö i stack eller hässja, derest stacken eller hässjan varit försedd med sådant stängsel, som af Konungen förordnas.

16 §.

Lapp, hvilken uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid bevakningen af sina renar vållat, att renarne gjort skada, som enligt 14 eller 15 § skall ersättas, böte derjemte för hvarje gång från och med fem till och med tvåhundra kronor, der ej förlikning träffats om skadans ersättande, eller den ersättningsskyldige gjort sådant medgifvande, att efter ty i 19 § sägs utmätning för ersättningens belopp må hos honom ske. För gäldande af de böter, som sålunda kunna ådömas renvaktare, ansvare egaren till de renar, genom hvilka skadan åstadkommits.

17 §.

Äro inom en trakt, som efter hvad i 1 § 1 mom. sägs får i sin helhet eller till någon del af lapparne begagnas till sommarbete för deras renar, betesmarkerna så belägna, att de renar, som der föras på bete, kunna antagas komma att, der bevakning saknas, under betestiden ströfva omkring i hela trakten, och äro omständigheterna i öfrigt sådana, att skada, som inom trakten af renar göres å den bofasta befolkningens egor, kan antagas icke hafva blifvit förorsakad af renar, tillhörande andra lappar än dem, som uppehålla sig inom trakten, kan denna förklaras skola utgöra ett skadeersättningsområde, inom hvilket de lappar, som der med sina renar uppehålla sig, skola i de fall nedan sägs vara underkastade gemensam ansvarighet för skada, som af renarne tillskyndas den bofasta befolkningens egendom. Konungen bestämmer, hvilka trakter skola förklaras utgöra särskilda skadeersättningsområden, och fastställer gränserna för ett hvart af dem.

Sker inom skadeersättningsområde skada af den beskaffenhet, hvarom i 14 § 1 mom. eller i 15 § 2 eller 3 mom. sägs, och kan ej utrönas, genom hvilkens eller hvilkas renar skadan blifvit förorsakad, åligger ersättningsskyldigheten de lappar, hvilka uppehålla sig med sina renar inom skadeersättningsområdet, och varde ersättningsbeloppet jemte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelade i förhållande till det antal renar, hvarmed en hvar af dem tillhör området. Om vid den tid, då skadan skedde, renar tillhörande andra än de lappar, som tillhöra området, der uppehölo sig, skola äfven dessa lappar i förhållande till antalet af sådana renar i ersättningen deltaga. Visar lapp, förr än förlikning träffats eller dom i målet gifvits, att skadan ej blifvit föröfvad af hans renar, vare han från deltagande i ersättningen fri.

18 §.

Hålla flere lappar sina renar tillsammans i en hjord och sker skada af renar, som höra till hjorden, vare, der ej utrönas kan, genom hvilkens renar skadan blifvit föröfvad, desse lappar pligtige att i förhållande till det antal renar, en hvar af dem har i hjorden, ersätta skadan jemte syne- och rättegångskostnader.

19 §.

Fordrar någon ersättning för skada, som förorsakats af lapparnes renar, ege han att för syn och värdering å skadan utse dels för egen räkning en god man dels för lapparnes räkning en af de personer, som, på sätt i 21 § sägs, hafva i uppdrag att inom trakten tjenstgöra såsom gode män å lapparnes sida, hvarefter desse båda, eller, om de ej kunna enas om valet, kronofogde, lappfogde eller länsman utse en tredje god man. Desse gode män skola, på kallelse af den bland dem, som utsetts för sökandens räkning, sammanträda å stället, der skadan skett, samt, såvidt möjligt är, åstadkomma och i protokoll intaga noggrann utredning om skadans uppkomst och beskaffenhet, om tiden, då den kan antagas hafva skett, så ock om annat, som gode männen kunna finna lända till utredning i saken, och skola gode männen derjemte efter bästa förstånd och öfvertygelse i penningar uppskatta skadan; börande gode männen vid förrättningen hafva sin uppmärksamhet fästad derå att den frånvarandes rätt icke förnärmas.

För det belopp, hvartill skadan af de fleste gode männen uppskattats, äfvensom för synekostnad må utmätning ske hos lapp, som medgifver, att han är skyldig ersätta skadan. Har den ersättnings-skyldige före synen bjudit skadeersättning, ej understigande hvad gode männen bestämt, stånde sökanden sjelf synekostnaden.

Hvad nu är stadgadt utgöre ej hinder för den, som undergått utmätning, att i fråga om ersättningsens belopp söka domaren, eller för den, som lidit skada, att, der utmätning ej skett, instämma sitt ersättningsanspråk till domstol; skolande i förstnämnda fall talan anhängiggöras inom ett år från utmätningdagen.

20 §.

För syneförrättning, hvarom i 19 § sägs, njute god man ersättning med fyra kronor femtio öre om dagen. Erfordras resa till förrättningsstället, vare han berättigad till godtgörelse för skjuts efter en häst eller för billigaste plats å ångfartyg eller jernväg, der sådant fort-skaffningsmedel lämpligen kan användas. Kostnaden för inkallande af god man skall ersättas med det belopp, hvartill samma kostnad uppgått, dock ej utöfver tre kronor.

21 §.

Inom hvarje lappby skola lapparne vid sammanträde, som omförmäles i 11 §, årligen inför lappfogde eller länsman välja för hvarje trakt, som efter hvad erfarenheten visat företrädesvis är utsatt för skadegörelse af renar tillhörande lappbyn, så många bland den bofasta befolkningen eller bland lappar med stadigt hemvist inom trakten, som Konungens befallningshafvande bestämmer, att under tiden till nästa val tjenstgöra såsom gode män vid fall, som i 19 § sägs. Underlåta lapparne att välja, anmäles sådant af lappfogden eller länsmaunen hos Konungens befallningshafvande, som i lapparnes ställe utser gode män. Förteckning å de utsedde intages i länskungörelserna.

22 §.

Talan mot samtliga lappar inom ett skadeersättningsområde om sådan gemensam ansvarighet, som stadgas i 17 §, anhängiggöres mot ordningsmannen i den lappby, till hvilken lapparne höra; egande ordningsmannen att föra talan i målet på vederbörande lappars vägnar samt att, om skäl dertill finnes, å lapparnes vägnar ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader. Tilltror ordningsmannen sig kunna visa, genom hvilkens eller hvilkas renar skada blifvit förorsakad, eller att jemte de till skadeersättningsområdet hörande lappar äfven andra böra ansvara för skadan, ege han att låta instämma den eller de skyldiga eller i senare fallet dem, mot hvilka anspråk väckes om deltagande i ersättningen, på det de må sjelfva svara i saken.

Ådömes flere lappar ersättningsskyldighet efter 17 §, skall i domen för en hvar fastställas, huru mycket han har att gälda.

Mål, deri efter ty nu är sagdt ordningsman vid underrätt fört talan, må ock af honom i högre rätt fullföljas.

23 §.

Lappar, hvilka efter hvad i 17 § sägs blifvit dömda till ansvarighet för inträffad skada eller ingått förlikning om erläggande af ersättning, vare oförhindrade att, i händelse kännedom sedermera erhålles, att skadan är föröfivad af renar tillhörande någon annan, eller att andra lappar vid den tid, då skadan skedde, haft renar inom skadeersättnings-

området och sålunda böra deltaga i ersättningen, väcka talan om godtgörelse för hvad de erlagt eller för den del deraf, som belöper på andra lappar, dock, der ersättningen bestämts genom förlikning, ej utöfver det belopp, hvar till skadan blifvit vid syn värderad, med tillägg af synekostnaden. Sådan talan må ej anhängiggöras senare än ett år efter det laga kraft egande utslag fallit eller förlikning träffats angående skadeersättningens utgifvande.

24 §.

Den, som olofligen fäller eller misshandlar lapparnes renar eller uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att renarne genom skrämskott, af hundar eller på annat sätt ofredas på tillåtna uppehållsställen, eller söker att fördrifva dem derifrån, straffes, der ej förseelsen är efter allmän lag straffbar, med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor; ersätte ock skadan.

Lag samma vare, der någon uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att vid skogsafverkning renar skadas eller dödas genom fällning af träd. Har vid arbetet anställd person gjort sig dertill skyldig, vare jemväl den, för hvars räkning afverkningen sker, ansvarig för skadans ersättande.

Ofredas ren på tillåtet uppehållsställe af hund, vare hundens egare pligtig ersätta skadan, äfven om ofredandet skett utan någons uppsåt eller vållande.

Under skada, som i denna § afses, skall förstas icke blott skada, som tillfogats ren, utan ock, der i något af de angifna fallen renhjord blifvit skingrad, kostnad och besvär, som uppkommit för renhjordens hopsamlande, äfvensom skada, som renarne genom skingringen kunna hafva förorsakat.

25 §.

Under tid, då lappar med renar uppehålla sig å trakt, der de enligt denna lag då ega vistas, skola samtliga i trakten befintliga, den bofasta befolkningen tillhöriga hundar vara försedda med halsband utvisande egarens namn och bostad. Hundar, som kunna jaga ren, skola derjemte hållas bundna, då de icke användas till jagt. Ofverträdelse häraf straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor. Hund, som anträffas jagande ren på tillåtet uppehållsställe, må saklöst dödas.

26 §.

1. När i denna lag talas om lapparnes renar, förstås dermed icke allenast deras egna utan ock andras renar, hvilka de, på sätt här nedan sägs, ega taga under sin vård.

2. Vid begagnande af sin rätt till renbete enligt denna lag må, med det undantag, som i 3 mom. sägs, lapp icke hafva under sin vård renar, hvilka tillhöra annan än lapp. Anträffas under lapps vård eller eljest inom lappbys område renar tillhörande andra än lappar, vare dessa renar förbrutna till lappbyn, och ege ordningsmannen att för byns räkning omhändertaga och lefvande eller slagtrade försälja dylika renar.

3. Lapp inom Norrbottens län, som uteslutande sysselsätter sig med renskötsel, må tills vidare vid begagnande af sin rätt till renbete enligt denna lag hafva under sin vård jemväl renar tillhörande annan än lapp, derest renegaren är bosatt inom länets lappmark och der eger eller brukar jordbruksfastighet. Upphör sådan renegare att ega eller bruka jordbruksfastighet inom länets lappmark, åligger det honom att inom ett år derefter hafva afhändt sig renarne, vid äfventyr att desamma må omhändertagas af vederbörande ordningsman, som med dem förfar på sätt i 2 mom. sägs.

4. Renegare, hvilken lemnat renar i vård åt lapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpligtelser enligt denna lag, som lappen för sina renar.

27 §.

1. Der underhåll af renar å något visst område prövas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, kan Konungen förordna, att det område ej vidare må till sådant ändamål begagnas, mot det att erforderlig betesmark anvisas lapparne på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig.

2. Har den i 1 § lapparne medgifna rätt att sommartiden föra renar på bete å visst område nedom odlingsgränsen i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker visat sig medföra synnerlig olägenhet för den jordbrukande befolkningen i trakten eller vara hinderlig för odlingens fortgång, ankomme på Konungen att förordna, att dylikt område ej vidare må till sommarbete för renar begagnas; börande i sådant fall, der det finnes nödigt, annat sommarviste anvisas de lappar, som dittills haft dylikt viste å området.

28 §.

Der det pröfvas nödigt för samfärdselns uppehållande, ege Konungens befallningshafvande förordna, att vissa områden vid färdväg ej må begagnas till annat bete för renar än det, som ifrågakommer under flyttning eller annan färd å vägen, så ock att viss trakt omkring kyrka, tingsstad eller marknadsplats ej må användas till annat bete för renar än för deras körrenar, som besöka sådan plats. Öfverträdelse af sådant förordnande straffes med böter från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

29 §.

Lapparne äro berättigade att till jagt och fiske betjena sig af land och vatten icke allenast å sådana områden, der de enligt hvad i 1 § 1 mom. sägs ega vistas hvarje tid af året, utan äfven å annan utmark inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker under den tid de ega att å sådan utmark uppehålla sig med sina renar.

30 §.

Ej må å de områden, som blifvit till lapparnes uteslutande begagnande anvisade, bete, slätter, jagt eller fiske af lapparne till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogild.

Varder bete eller slätter å dylikt område af lapparne ej användt, och finnes upplåtelse deraf tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparne, ege Konungens befallningshafvande att mot lega upplåta betet eller slättern, intill dess behof deraf för lapparne åter uppstår. Kan å dylikt område upplåtelse af rätt till jagt eller fiske ske utan skada för lapparne, ege ock Konungens befallningshafvande att tills vidare tillåta annan att emot afgift å området jemte lapparne utöfva jagt eller fiske. På sådana områden, som upplåtits till utvidgning af de vid afvittringen afsatta renbetesfjell i Jemtlands län, må jemväl inegor, som icke äro för lapparne behöfliga, utarrenderas. Vid utarrendering af bete, slätter eller inegor skall fästas det vilkor, att arrendatorn sjelf må freda såväl växande som bergad gröda från intrång af renar.

Innan upplåtelse, som ofvan förmäles, må ega rum, skola de lappar, hvilka ega rätt att å området uppehålla sig med sina renar, i ärendet höras. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som gifvas af Konungen, användas till förmån för lapparne.

31 §.

Varder kronan tillhörig mark, belägen utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt renbetesfjellen i Jemtlands län, af Konungen upplåten till renbete, ankomme på Konungen att bestämma det omfång hvare, och de vilkor hvarunder rätt till bete och skogsfång, jagt och fiske får af lapparne der utöfvas, äfvensom att förordna, till hvilken lappby området skall räknas, eller om det skall utgöra särskild lappby.

32 §.

Pröfvar Konungen nödigt, att jord, som tillhör enskild, skall begagnas antingen för det i 27 § 1 mom. omförmälda ändamål, eller för att bereda lapparne vid de för dem afsatta områden tillgång till skogsmark eller bete eller till vägar öfver inegor emellan områdena, eller för att uppföra stängsel till förekommande af skada af renar, vare egaren pliktig att afstå jorden mot ersättning, som, der godvillig öfverenskommelse ej kan träffas, bestämmes enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof.

33 §.

Lapp, som har renhjord under sin vård, vare vid ansvar, som i allmän lag finnes bestämdt, pliktig att, då kronofogde, lappfogde eller länsman för verkställande af utmätning, ransakning efter stulna renar eller annan laga orsak påfordrar renhjordens hopsamlade, sådant verkställa.

34 §.

Öfver de af Konungens befallningshafvande utfärdade byordningar äfvensom öfver de närmare föreskrifter eller åtgärder, hvilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshafvande att meddela eller vidtaga, ege den, som anser sin rätt deraf förnärmad eller obehörigen inskränkt, att hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för öfverklagande af förvaltande myndigheters och embetsverks beslut; skolandet dock, der ej ändringssökandet derigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder af besvär gälla till efterrättelse, intill dess annorlunda kan blifva vederbörligen förordnad.

35 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten, ådömda för öfverträdelse af byordning, tillfalla lappbyn. Saknas tillgång till fulla gäldandet af böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

36 §.

1. Öfverträdelser af denna lag äfvensom af byordning åtalas vid allmän domstol och höra, der ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 4 § omförmälda förseelser, hvilka endast förnärma enskild persons rätt, må ej åtalas af allmän åklagare, der ej målseganden angifver dem till sådant åtal. Lag samma vare beträffande förseelser, om hvilka i 24 § handlas. Har ren blifvit oloffigen fäld eller miss-handlad, och är renen omärkt eller målseganden ej känd, ege allmän åklagare utan angivelse tala i saken, jemväl i fråga om skadestånd, hvilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hafva hört.

3. Förseelse, som är belagd med straff enligt 2 eller 16 §, må, der den rör enskild persons rätt, åtalas endast af målsegande.

37 §.

1. Hvad i denna lag stadgas gälle ej i fråga om renar, som med vederbörande jordegares samtycke året om föras på bete nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. Egare af sådana renar vare pligtig att om dem taga sådan vård, att de ej oloffigen inkomma på annans egor. Sker det ändå, böte enligt allmän lag och ersätte skadan.

2. Denna lag eger, så vidt den stadgar förpligtelser för lapparne utöfver hvad lagstiftningen rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, innehåller, icke tillämpning å norska lappar, som vintertiden uppehålla sig i Sverige.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1899, dock att stadgandena i 26 § 2 och 3 mom. ej skola ega tillämpning förr än fem år derefter förflutit.

Förslag

till

Lag om renmärken.

Med upphäfvande af lagen den 4 juni 1886 angående renmärken förordnas som följer:

1 §.

Ren, tillhörig den, som har rätt till renbete enligt lagen denna dag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, skall vara försedd med egarens af häradsrätten fastställda märke, anbragt i renens öron.

2 §.

Fastställelse å renmärke sökes vid häradsrätten i den ort, der renegaren, eller, om han icke sjelf är renskötande lapp, den lapp, som vårdar hans renar, har sitt hemvist, och inlemne dervid sökanden ett afklipp af märket om tolf centimeters bredd och tre centimeters höjd. Häradsrätten låte de vid tinget närvarande ordningsmän och andra lappar äfvensom länsmannen och lappfogden, der han är vid tinget tillstädes, taga kännedom om märket och derefter inför häradsrätten yttra sig öfver detsamma.

Finner häradsrätten märket vara så inrättadt, som i 3 § sägs, och möter ej heller i öfrigt enligt denna lag hinder, fastställe häradsrätten märket.

3 §.

Renmärke skall för att vinna fastställelse vara så inrättadt, att det tydligt skiljer sig från andra inom tingslaget eller angränsande tingslag förut fastställda renmärken, samt att detsamma ej lätt kan förändras till sådant äldre märke, eller äldre märke förändras till likhet med det, hvarå fastställelse sökes.

4 §.

Renmärke må ej fastställas för annan renegare, än som i 1 § omförmäles, ej heller må renegare samtidigt hafva mer än ett fastställt renmärke.

5 §.

Vill den, som har fastställt renmärke, icke vidare vid renmärkning begagna detsamma, anmäle han sådant hos häradsrätten, som aflyser märket. Å ren, som då är försedd med dylikt märke, må detsamma fortfarande bibehållas, men andra renar må ej dermed märkas. Ej må utan förre egarens samtycke sådant märke för annan renegares räkning fastställas innan fem år förflutit från det aflysningen skedde.

Har fastställt märke under fem år icke varit vid renmärkning begagnadt, anses fastställelsen hafva förfallit, ändå att aflysning ej skett, och vare sedan ej hinder för märkets fastställande för annan renegares räkning.

6 §.

1. Har någon genom aftal eller på annat sätt förvärfvat rätt till annans fastställda renmärke, och vill han vid renmärkning begagna detsamma, anmäle han sådant hos häradsrätten, som, der hinder ej möter enligt 4 §, för hans räkning registrerar märket.

2. Flyttar lapp med renar till lappby inom annat tingslag, åligge honom att sist inom ett år efter inflyttningen hos häradsrätten anmäla sitt fastställda renmärke till registrering.

7 §.

Vid häradsrätten skall föras förteckning öfver de af häradsrätten fastställda och registrerade renmärken jemte de renegare, för hvilkas räkning fastställelsen eller registreringen skett. I förteckningen anmärkes ock, när renmärke aflysts eller fastställelse derå visats hafva förfallit. Under maj månad hvarje år skall utdrag ur nämnda förteckning, omfattande tiden från och med maj månad föregående år till och med april månads utgång under löpande året, insändas till Konungens befallningshafvande i länet, som på lämpligt sätt offentliggör utdraget.

Närmare föreskrifter om förteckningarnas förande meddelas af Konungen.

8 §.

Öfvergår märkt ren genom laga fång till ny egare, må å den ren bibehållas det redan anbragta märket, försedt med sådant af ordningsmannen inom lappbyn gilladt afbrott, som kan vara erforderligt för att skilja renen från andra renar med samma hufvudmärke. Å sådant afbrottsmärke erfordras icke fastställelse. Kalf efter renko, försedd med afbrottsmärke, skall märkas med egarens fastställda märke.

9 §.

1. Märkning af de under året födda renkalfvar skall vara verkställd före den 15 oktober. Försittes denna tid, ege ordningsmannen inom lappbyn, der han finner det lämpligen kunna ske, på den försumliges bekostnad låta verkställa renmärkningen.

2. Anträffar lapp, som verkställer renmärkning, bland sin hjord annans renko med omärkt kalf, vare han pliktig att mot godtgörelse af egaren märka kalfven med moderns märke eller, om detta är afbrottsmärke eller aflyst märke, och han eger kännedom om egarens fastställda märke, med detta senare.

3. Anträffas inom lappby eller eljest i lapps hjord äldre omärkt ren eller omärkt kalf, som icke följer modern, skall djuret öfverlemnas till och omhändertagas af ordningsmannen samt nedslagtas och försäljas eller ock lefvande försäljas samt med nye egarens märke förses. Af medel, som genom försäljningen inflyta, erhålle ordningsmannen skälig godtgörelse, hvarefter återstoden tillfaller lappbyn.

10 §.

Anträffas inom lappby eller eljest i lapps hjord ren, hvars märke blifvit förstördt eller förfalskadt, skall renen omhändertagas och vårdas af ordningsmannen eller den lapp, han derom anmodar. Dylik ren skall derefter vid tillfälle, då lapparne i trakten mera allmänt samlas, för dem till granskning uppvisas. Finnas dervid sannolika skäl för att renen tillhör uppgifven renegare, ege denne återtaga renen mot erläggande af skälig skötarlön och ersättning för andra kostnader. I annat fall skall renen genom ordningsmannens försorg nedslagtas och försäljas, samt med inflytande försäljningsmedel så förfaras, som i 9 § sägs.

11 §.

1. Den, som vid märkning af egna renar eller af renar, som han har under sin vård, begagnar märke, som ej blifvit af häradsrätten för renegaren fastställt, i annat fall än i 8 § här ofvan sägs, eller märke, som är aflyst, straffes med böter från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

2. Anbringar någon sitt märke å omärkt ren, till hvilken han icke är egare, dömes, der ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, till böter från och med femtio till och med femhundra kronor.

3. Den, som i det fall, hvarom i 6 § 1 mom. sägs, vid renmärkning begagnar annans fastställda renmärke, innan detsamma blifvit för honom vid häradsrätten registrerad, eller som underlåter den i 6 § 2 mom. föreskrifna anmälan till registrering, böte från och med fem till och med femtio kronor.

12 §.

1. Innehar någon inom Norrbottens, Vesterbottens eller Jemtlands län oarbetad renhud, hvarå öronen blifvit bortskurna eller renmärket eljest förstördt, och kan han ej visa, att renmärket blifvit utan bedräglig afsigt borttaget eller förstördt, eller att huden blifvit märkt på sätt i 3 mom. sägs, böte från och med fem till och med etthundra kronor, der han ej efter allmän lag straffas för olofflig åtkomst af godset.

2. Lag samma vare, om någon inom Norrbottens eller Vesterbottens läns lappmarker eller renbetesfjellen i Jemtlands län anträffas forslande kött af slagtd ren utan tillhörande renhud under sådana förhållanden, att antagas kan, det köttet föres från slagtd ute å mark.

3. Hud och kött, hvarom ofvan förmäles, må af allmän åklagare eller ordningsman tagas i beslag och köttet försäljas. Huden skall medelst stämpling eller på annat sätt så märkas, att deraf tydligen kan ses, att den varit föremål för beslag. Varder den, från hvilken beslaget gjorts, i saken fäld, skall det beslagtagna godset eller, om det är såldt, dess behållna värde tillfalla beslagaren; finnes särskild angifvare, tage han hälften deraf.

4. Inom Norrbottens eller Vesterbottens läns lappmarker eller renbetesfjellen i Jemtlands län må ock beslag, på sätt i 3 mom. är sagdt, göras å hud eller kött efter slagtd ren, som finnes doldt eller

undanstucket å plats, den der ej kan såsom vanligt förvaringsställe anses, såsom i lada, i höstack eller ute å mark. Sålunda verkställt beslag låte beslagaren ofördröjligen kungöra i socknens kyrka, och ege den, som vill göra anspråk å godset, inom en månad derefter anmäla sig hos beslagaren samt, der hans rätt icke finnes ostridig, instämma denne senast till det ting, som infaller näst efter en månad från det anmälan gjordes. Sker det ej, eller kan den som stämde ej visa sin rätt till godset, gånge med detsamma eller dess behållna värde som ofvan är sagdt.

5. Hvad nu är stadgadt utgöre ej hinder för vederbörande målsägande att, der någon fälles till ansvar efter allmän lag för olofflig åtkomst af gods, som enligt förestående bestämmelser blifvit taget i beslag, tillgodonjuta den rätt till godset eller dess behållna värde, som lagligen må honom tillkomma.

13 §.

Öfverträdelse af denna lag åtalas af allmän åklagare inför allmän domstol. I fall, som i 11 § 2 mom. sägs, ege åklagaren tala i saken jemväl i fråga om skadestånd, hvilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hafva hört.

14 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

15 §.

Hvad i denna lag stadgas om märkning af ren samt fastställelse och registrering af renmärke skall i tillämpliga delar gälla äfven i fråga om renar, som med vederbörande jordegares samtycke året om föras på bete nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. Fastställelse å sådant renmärke sökes vid häradsrätten i den ort, der renarne föras på bete, och lemne häradsrätten andra renegare i orten, som kunna vara vid rätten tillstädes, äfvensom länsmannen tillfälle att yttra sig öfver märket.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1899.

De i 1 § och 9 § 3 mom. gifna bestämmelser äro icke tillämpliga å renar, tillhörande sådana bofaste, hvilka jemlikt lagen denna dag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige allenast under fem år efter det lagen trädt i kraft ega rätt till bete för renar.

Har, då denna lag träder i kraft, renegare, som i 1 eller 15 § omförmäles, flera fastställda renmärken, åligger honom att inom ett år derefter hos häradsrätten till registrering anmäla det af märkena, som han för framtiden vill begagna. Underlåter han det, eller begagnar han efter det registrering skett vid renmärkning annat märke än det sålunda registrerade, böte från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor. Å förut fastställdt märke, som tillhör annan renegare, än i 1 eller 15 § sägs, eller som icke blifvit i anledning af anmälan, som här stadgas, registrerad, anses fastställelsen hafva förfallit sedan fem år förflutit från det lagen trädde i kraft, der ej märket blifvit på sätt i 6 § 1 mom. sägs för ny egare registeradt.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 12 november 1897*

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve DOUGLAS,
Statsråden: herr friherre ÅKERHIELM,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre RAPPE,
CHRISTERSON,
ANNESTEDT,
VON KRUSENSTJERNA,
grefve WACHTMEISTER.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Annerstedt anmälde i underdånighet:

Den af Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 1 april 1895 för revision af gällande lagbestämmelser angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och angående renmärken förordnade komiténs underdåniga skrifvelse den 27 maj 1896, hvarmed öfverlemnats förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och till lag om renmärken, jemte motiv till omförmälda lagförslag samt inom komitén afgifna särskilda yttranden äfvensom de vid komiténs sammanträden i orterna och med lappfogdarne förda protokoll.

Efter att hafva redogjort för handlingarnes hufvudsakliga innehåll anförde departementschefen:

»Såsom Eders Kongl. Maj:t täcktes af den lemnade redogörelsen inhemta, har komiténs ordförande icke biträdt förslaget att med en månad — oktober — inskränka den tid, under hvilken lapparne skulle få utöfva den dem tillkommande sedvanerätt att vintertiden flytta på enskildes mark nedom odlingsgränsen i Vesterbottens län och utom renbetesfjellen i Jemtlands län. På de af honom anförda skäl synes enligt min uppfattning en sådan inskränkning i denna rätt icke böra vidtagas. Vid detta förhållande och då jag i hufvudsak instämmer i hvad af honom vid 2 § i förslaget om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige blifvit anfördt mot den deri upptagna bestämmelsen om rätt för den, som kan af renarne lida skada, att erhålla handräckning till dödande af de renar, som under sommaren anträffas kvarlemnade å mark utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker och renbetesfjellen i Jemtlands län, synas mig de två första paragraferna i sistnämnda förslag böra jemkas i öfverensstämmelse med de af denna reservant uttalade åsigter. Härförutom torde de i 14—17 §§ i nämnda förslag förekommande föreskrifterna angående omfånget af lapparnes skadeersättningsskyldighet lämpligen kunna affattas i öfverensstämmelse med samme reservants förslag såsom enligt min uppfattning lättfattligare och mindre afvikande från hittills i fråga om denua ersättningsskyldighet gällande lagbestämmelser.»

I öfverensstämmelse med hvad sålunda af mig blifvit uttaladt har jag låtit vidtaga ändringar i komiterades förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige; och torde öfver det sålunda ändrade förslaget samt öfver komiterades förslag till lag om renmärken, hvilka förslag under litt. A och B finnas fogade vid detta protokoll, högsta domstolens yttrande, för det ändamål § 87 regeringsformen öfverförmäler, genom note ur protokollet infordras.»

Till denna af statsrådets öfrige ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lemna bifall.

Ex protocollo:

Erik Ölander.

Förslag

till

Lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.

1 §.

1. Lapparne äro berättigade att uppehålla sig med sina renar under hvarje tid af året inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker ofvan odlingsgränsen och å sådan mark nedom samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilde, vid afvittringen förklarats utgöra renbetesland eller af ålder varit såsom sådant land använd, samt inom Jemtlands län å renbetesfjellen, hvarunder inbegripas såväl de vid afvittringen för lapparne afsatta renbetesfjell som ock de till utvidgning af dessa fjell sedermera upplåtna områden.

2. Å annan mark inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker, än ofvan sägs, så ock å de trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjellen i Jemtlands län, hvilka lapparne efter gammal sedvana hafva besökt, ega lapparne jemväl att uppehålla sig med renarne, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, för så vidt icke antingen aftal träffats med vederbörande jordegare eller brukare om rätt för lapparne att uppehålla sig der under annan tid af året, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödgä till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

3. Der lapparne efter ty nu är sagdt äro berättigade att uppehålla sig med sina renar, ega de att under iakttagande af de i denna lag meddelade bestämmelser begagna sig af land och vatten till underhåll för sig och renarne.

2 §.

Uppehåller sig lapp med sina renar å trakt, der han icke eger under någon tid af året vistas, eller på trakt, som i 1 § 2 mom. omförmäles, under tid, då rätt till vistelse der icke är honom medgifven, böte från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

3 §.

I Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt å renbetesfjellen i Jemtlands län ega lapparne att till eget behof utan betalning använda skogen. Å sådana områden i nämnda lappmarker, der lapparne enligt hvad i 1 § 2 mom. sägs ega uppehålla sig endast viss tid af året, må de icke för uppförande eller ombyggnad af bostad, visthus eller stängsel taga växande träd annorlunda än efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lemnas dem af vederbörande skogsbetjent; dock ega lapparne, der stängsel vid deras visten blifvit oloffigen bortfördt eller gjordt obrukbart, att till uppförande af nytt stängsel utan anvisning eller utsyning taga äfven växande träd.

Å de trakter utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt renbetesfjällen i Jemtlands län, der lapparne enligt 1 § 2 mom. ega uppehålla sig med sina renar, må lapparne taga endast torra träd och vindfällen, en och videbuskar samt, för tillfälliga behof, å utmark växande löfträd. Der skogen tillhör staten, erlägges härför ingen betalning. Ej heller erlägges betalning för torra träd och vindfällen samt en och videbuskar i enskild man tillhörig skog. För växande löfträd, som lapparne taga ur sådan skog, skall deremot, der egaren det påfordrar, gifvas en billig ersättning, som i brist af åsämjande bestämmes af tre gode män, af hvilka hvardera parten utser en och dessa tillkalla den tredje. Tredskas endera parten att utse god man, eller kunna de utsedde ej enas om valet af den tredje, ege kronofogde, lappfogde eller länsman att på begäran i stället utse god man. Emot gode männens beslut må talan ej föras.

4 §.

Lapp, som tager mera virke än till hans eget behof erfordras, eller som öfverträder det i 3 § gifna förbud att utan anvisning eller utsyning taga växande träd, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor, der ej förseelsen är straffbar efter allmän lag.

Virke, som lapparne vid sina visten lagligen användt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, må ej af jordegaren utan lapparnes samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart. Jordegare, som bryter häremot, straffes, der ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, med böter från och med fem till och med femtio kronor.

5 §.

Lapparne må icke förmenas att flytta med sina renar emellan de åt dem till renbete upplåtna områden; vare dock skyldiga att vid flyttning öfver enskild mark taga väg, der minsta skada förorsakas; och ege Konungens befallningshafvande att, der tvist uppstår, bestämma hvar flyttningsväg må tagas.

Genom rödning eller uppodling af jord eller uppförande af hägnader må lapparne ej beröfvas sådana gamla renvägar, som fortfarande äro för dem behöfliga.

6 §.

De trakter, der lapparne efter ty i 1 § 1 mom. sägs ega uppehålla sig under hvarje tid af året, skola indelas i lappbyar. Inom lappby må ej andra lappar under maj, juni, juli, augusti och september månader uppehålla sig med sina renar än de, hvilka sjelfva erhållit rätt dertill, eller hvilkas förfäder tillhört lappbyn eller egt rätt att vistas inom dess område. Den, som bryter häremot eller eljest uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet förorsakar, att hans renar under nämnda tid inkomma på främmande lappbys område, böte från och med fem till och med tvåhundra kronor.

Konungens befallningshafvande ege att, efter det de lappar, hvilkas rätt är i fråga, så ock lappfogde blifvit hörda, verkställa indelningen i lappbyar äfvensom vidtaga den ändring i verkställd indelning, som af omständigheterna påkallas.

7 §.

Ej må lapp med sina renar flytta från en lappby till annan utan att hafva dertill erhållit tillstånd på sätt här nedan sägs. Ansökning om dylikt tillstånd ingifves till Konungens befallningshafvande i det län, dit den lappby hör, till hvilken inflyttning ifrågasättes, och skall sökanden dervid foga uppgift om antalet af de renar, med hvilka han vill inflytta, samt afklipp af renmärke, som är renarne åsatt. Öfver

ansökningen låte Konungens befallningshafvande höra lapparne i denna by, infordre ock från kronobetjening och lappfogde fullständig utredning, huruvida utrymmet i lappbyn medgifver inflyttningen. Finnes utrymme och pröfvas inflyttningen lämpligen kunna ske, meddele Konungens befallningshafvande sökanden rätt att inflytta; skolande Konungens befallningshafvande, der lapp, hvilken sålunda erhållit rätt till inflyttning, förut tillhört lappby inom annat län, underrätta Konungens befallningshafvande i detta län om det beslut, hvarigenom inflyttningen blifvit beviljad.

8 §.

Befinnes inom en lappby antalet renar vara större, än lägenheten medgifver, så att betet ej för dem alla blifver tillräckligt eller skada å bofastes egor förorsakas, och finnas inom lappbyn renar, tillhörande andra än lappar, må Konungens befallningshafvande, efter det lapparne, kronobetjeningen och lappfogden blifvit hörda, förordna, att så stort antal af dessa renar, som pröfvas för ändamålet nödigt, inom viss förelagd tid från lappbyn afföres, vid äfventyr att renarne af lappbyns ordningsman omhändertagas och lefvande eller slagtrade för lappbyns räkning försäljas. Närmare föreskrifter i fråga om verkställighet häraf meddelas af Konungens befallningshafvande, som dervid har att tillse, att genom den föreskrifna åtgärden icke någon renegare framför andra oskäligt betungas.

Finnes, sedan alla renar, tillhöriga andra än lappar, från lappbyn afförts, utrymmet ändå otillräckligt för de återstående renarne, ege Konungens befallningshafvande att, efter det lapparne såväl i denna lappby som i den eller de lappbyar, dit inflyttning kan ifrågakomma, blifvit hörda, och erforderlig utredning i öfrigt åstadkommits på sätt i 7 § sägs, hänvisa en eller flere lappar till närmaste lappby, der utrymme finnes och dit inflyttning utan olägenhet kan ske. Skall på grund af bristande utrymme någon hänvisas till annan lappby, ege de lappar företrädesrätt att qvarstanna, som sjelfva eller hvilkas förfäder längst tillhört lappbyn eller inom dess område haft rätt till bete för sina renar, dock att härvid afseende äfven må fästas å det antal renar, en hvar lapp har under sin vård, och det utrymme, som genom flyttningen skall beredas eller som inom annan lappby finnes.

Hänvisas lapp att med de renar, som äro under hans vård, flytta till annan lappby, förelägge Konungens befallningshafvande honom vid vite att inom viss tid hafva verkställt flyttningen. Tredskas lapp att fullgöra hvad honom sålunda blifvit ålagdt, ege Konungens befallnings-

hafvande fälla honom till vitet samt förelägga honom ny tid och förhöjdt vite.

Har lapp, hvilken blifvit fäld till vite, då vitet skall uttagas under sin vård renar tillhörande annan, må jemväl dessa renar tagas i mät för vitets gäldande, så framt lappen fortfarande vistas inom den lappby, hvarifrån han skolat afflytta eller, derest han flyttat till annan lappby, ej visas kan, att renarne icke voro under hans vård, när vitet honom förelades.

9 §.

För hvarje lappby skall finnas en byordning, innehållande, i den mån sådant finnes erforderligt, föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande inom byn eller eljest angående förhållandet mellan lapparne inbördes, såsom om:

fördelning af sommarbetet inom lappbyn eller ordnandet i öfrigt af betesrättens utöfning;

renhjordarnas bevakning, antal renvaktare, som böra finnas, samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

renhjords samlande för märkning, urskiljning af främmande renar eller annat ändamål;

förfarande vid renmärkning och renslagt, särskildt vid nedslagning af omärkta renar eller af renar, hvilkas märken blifvit förstörda eller förfalskade, äfvensom vid försäljning af dylika slagtrade eller lefvande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i 10 § af lagen om renmärken sägs, af renar, hvilkas märken blifvit förstörda eller förfalskade;

ersättning till ordningsman eller annan lapp för märkning af annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar, eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, hvilkas märken blifvit förstörda eller förfalskade;

förvaltning, användning och redovisning af lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

sättet för öfverläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt.

Sedan lapparne inom byn lemnats tillfälle att uppgöra förslag till byordning, deri jemväl må stadgas vite af två till ethundra kronor för underlåtenhet att ställa sig i byordningen, meddelade föreskrifter till efterrättelse, ege Konungens befällningshafvande efter kronobetjeningens och lappfogdens hörande i ämnet besluta och byordningen till efterlefnad utfärda.

10 §.

I hvarje lappby skola de renskötande lapparne vid sammanträde, som i enlighet med Konungens befallningshafvandes förordnande hålles inför lappfogde eller länsman, inom sig välja en ordningsman.

Ordningsmannen åligger, utöfver hvad i denna lag och lagen om renmärken finnes honom särskildt uppdraget:

att förskaffa sig kännedom om de till byn hörande lappars uppehållsställen under de särskilda årtiderna samt att, i händelse det skulle visa sig, att andra än de lappar, som tillhöra byn, sommartiden föra renar på bete inom dess område, derom göra anmälan hos lappfogde eller länsman;

att tillhålla lapparne att noga bevaka sina renar, samt att söka utreda, genom hvilkens eller hvilkas renar angifven skada å bofastes egor blifvit förorsakad;

att vaka öfver efterlefnad af lagen om renmärken och af den för lappbyn fastställda byordning samt hos lappfogde eller länsman anmäla förseelser deremot;

att jemväl i öfrigt söka befordra god ordning inom lappbyn och hos lappfogde eller länsman anmäla, när något deremot stridande förekommer;

att vid uppkommande tvister såväl emellan lapparne och de bofaste som ock emellan lapparne inbördes söka bilägga desamma;

att inställa sig vid häradsrätt, när de till lappbyn hörande lappar skola inför rätten höras i ärenden, som röra dem gemensamt, samt att närvara vid de mantalsskrifningar, uppbordestämmor eller andra allmänna sammanträden, som hållas med lapparne, och dervid, när så erfordras, förete den i 11 § omförmälda längd öfver antalet renar inom lappbyn; samt

att i förekommande fall, då kronofogde, lappfogde eller länsman å tjenstens vägnar sådant påfordrar, lemna dem erforderligt biträde.

Ordningsman utses för en tid af sex år, med rätt för den utsedde att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall afgå från befattningen. Till Konungens befallningshafvande skall lappfogde eller länsman ofördröjligen insända uppgift på de lappars namn och vanligaste uppehållsställen, som blifvit inför honom till ordningsmän utsedde, jemte utlåtande om deras lämplighet för befattningen. För de valde, om de befinnas lämplige, utfärde Konungens befallningshafvande förordnande och låte derom i länskungörelserna meddela underrättelse. Konungens

befallningshafvande ege ock, när så pröfvas skäligt, före tjenstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

Ordningsman åtnjute i och för sin befattning enahanda skydd som tjensteman. Visar han vårdslöshet eller försummelse i befattningen, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

11 §.

För hvarje lappby skall vid sammanträde, som i enlighet med Konungens befallningshafvandes förordnande årligen hålles inför lappfogde eller länsman, efter lapparnes uppgifter eller, der enighet ej kan vinnas, efter bestämmande af ordningsmannen och, om lapparne det önska, två vid tillfället utsedde lappar upprättas en längd, upptagande antalet renar tillhörande hvarje särskild lapp inom lappbyn äfvensom hvarje annan person, som har renar i vård hos sådan lapp. Derest lappbys område till någon del utgöres af eller ingår i sådant skadeersättningsområde, som i 17 § omförmäles, skall särskild längd för sådan del af lappbyn upprättas. Längden, som bör till riktigheten bestyrkas af ordningsmannen och två vid sammanträdet närvarande lappar, länder sedermera, intill dess ny längd blifvit på enahanda sätt upprättad, till efterrättelse i de fall, då enligt denna lag eller byordning lapparnes rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, så vida ej styrkas kan, att detta antal under tiden genom olycksfall eller af annan tillfällig anledning väsentligen förändrats.

Af längden upprättas två exemplar, af hvilka det ena förvaras af ordningsmannen och det andra insändes till Konungens befallningshafvande.

12 §.

Lapp, som med renar flyttar utom den socken, der han har sitt hemvist, skall för hvarje socken, som under flyttning af honom besökes, senast åtta dagar efter det han dit ankommit anmäla sig hos länsmannen i distriktet och dervid uppgifva namn och hemvist samt, om han har andras renar under sin vård, egarne till dessa renar; egande lappen att genast utan ersättning erhålla bevis om anmälningskyldighetens fullgörande.

Konungens befallningshafvande ege, om det finnes nödigt, förordna en eller flere andra personer inom hvarje socken, bosatta å platser, som ligga i lapparnes flyttningssväg, att mottaga anmälan som här sägs och utfärda bevis deröfver, och skall i sådant fall underrättelse om de för-

ordnades namn och bostad årligen intagas i länskungörelserna. Uppgifter, hvilka af sådan person mottagas, skola af honom så fort ske kan öfverlemnas till länsmanen, hvilken det åligger att öfver samtliga inkomna uppgifter föra dagbok.

Försummar lapp att göra anmälan, som i denna § sägs, eller lemnar han veterligen oriktig uppgift, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

13 §.

Varder å trakt, der lappar, som flytta emellan Sverige och Norge, uppehålla sig med sina renar, antalet renar vintertiden större, än trakten väl kan mottaga, och blifver förty, enligt förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, af Konungen bestämdt, att distriktsindelning i sådan trakt eller anmälnings skyldighet för norska lappar, som dit inflytta, bör ega rum, skall hvad i nämnda förordning i sådant hänseende stadgas tillämpas äfven på svenska lappar i den utsträckning Konungen förordnar.

14 §.

1. Förorsaka lapparnes renar ofvan odlingsgränsen i Norrbottens eller Vesterbottens läns lappmarker under juni, juli och augusti månader eller å annan trakt under maj, juni, juli, augusti och september månader skada å växande eller afskuren, men ej bergad, gröda på åker, äng eller sådana utängsslätter, hvilka antingen äro inhägnade eller, utan att vara inhägnade, år efter annat varit till höfångst brukade och dertill brukas, samt genom hässjor, diken, rödjning eller på annat sätt tydligen framträda såsom utängsslätter, skall skadan ersättas af egaren eller egarne till de renar, genom hvilka skadan skett.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, å annan tid än der förmäles, skall skadan ersättas af renarnes egare, så framt den, hvilken värden om renarne ålegat, uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning varit till skadan vållande.

3. Sker genom lapparnes renar skada å annan utmark än utängsslätter, hvarom här ofvan sägs, och egde ej lapparne att, när skadan skedde, å den utmark uppehålla sig med sina renar, skall skadan af renegaren ersättas, när den, som haft renarne i vård, vållat skadan genom uppsåt eller grof vårdslöshet vid renarnes bevakning.

15 §.

1. För skada, som inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker af renar förorsakas på bergadt hö, hvilket icke blifvit infördt i lada utan lemnats utestående å mark i stack eller hässja, vare egaren ej berättigad till ersättning i annat fall, än då skadan tillkommit med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning. Sker skadan inom annan trakt under tid, då lapparne ega med renar vistas å trakten, vare lag samma.

2. Har utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker bergadt hö lemnats utestående å tid, då lapparne icke egde att å trakten uppehålla sig, skall skada, som derå af renar förorsakas, ersättas af renegaren, ändå att den ej tillkommit på sätt i nästföregående mom. sägs.

3. Finnes å viss trakt i följd af brist på virke eller af annan orsak uppförande af lador blifva för den bofasta befolkningen oskäligt betungande, ankomme på Konungen att förordna, att å den trakt ersättning skall utgå för all skada, som af renar förorsakats å bergadt hö i stack eller hässja, derest stacken eller hässjan varit försedd med sådant stängsel, som af Konungen förordnas.

16 §.

Lapp, hvilken uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet vid bevakningen af sina renar vållat, att renarne gjort skada, som enligt 14 eller 15 § skall ersättas, böte derjemte för hvarje gång från och med fem till och med tvåhundra kronor, der ej förlikning träffats om skadans ersättande, eller den ersättningsskyldige låtit bero vid utmätning för ersättningens belopp, som i 19 § sägs. För gäldande af de böter, som sålunda kunna ådömas renvaktare, ansvare egaren till de renar, genom hvilka skadan åstadkommits.

17 §.

Äro inom en trakt, som efter hvad i 1 § 1 mom. sägs får i sin helhet eller till någon del af lapparne begagnas till sommarbete för deras renar, betesmarkerna så belägna, att de renar, som der föras på bete, kunna antagas komma att, der bevakning saknas, under betestiden ströfva omkring i hela trakten, och äro omständigheterna i öfrigt sådana, att skada, som inom trakten af renar göres å den bofasta befolk-

ningens egor, kan antagas icke hafva blifvit förorsakad af renar, tillhörande andra lappar än dem, som uppehålla sig inom trakten, kan denna förklaras skola utgöra ett skadeersättningsområde, inom hvilket de lappar, som der med sina renar uppehålla sig, skola i de fall nedan sägs vara underkastade gemensam ansvarighet för skada, som af renarne tillskyndas den bofasta befolkningens egendom. Konungen bestämmer, hvilka trakter skola förklaras utgöra särskilda skadeersättningsområden, och fastställer gränserna för ett hvart af dem.

Sker inom skadeersättningsområde skada af den beskaffenhet, hvarom i 14 § 1 mom. eller i 15 § 2 eller 3 mom. sägs, och kan ej utrönas, genom hvilkens eller hvilkas renar skadan blifvit förorsakad, åligger ersättningsskyldigheten de lappar, hvilka uppehålla sig med sina renar inom skadeersättningsområdet, och varde ersättningsbeloppet jemte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelade i förhållande till det antal renar, hvarmed en hvar af dem tillhör området. Om vid den tid, då skadan skedde, renar tillhörande andra än de lappar, som tillhöra området, der uppehölo sig, skola äfven dessa lappar i förhållande till antalet af sådana renar i ersättningen deltaga. Visar lapp, förr än förlikning träffats eller dom i målet gifvits, att skadan ej blifvit föröfvad af hans renar, vare han från deltagande i ersättningen fri.

18 §.

Hålla flere lappar sina renar tillsammans i en hjord och sker skada af renar, som höra till hjorden, vare, der ej utrönas kan, genom hvilkens renar skadan blifvit föröfvad, desse lappar pligtige att i förhållande till det antal renar, en hvar af dem har i hjorden, ersätta skadan jemte syne- och rättegångskostnader.

19 §.

Fordrar någon ersättning för skada, som förorsakats af lapparnes renar, ege han att för syn och värdering å skadan utse dels för egen räkning en god man dels för lapparnes räkning en af de personer, som, på sätt i 20 § sägs, hafva i uppdrag att inom trakten tjenstgöra såsom gode män å lapparnes sida, hvarefter desse båda, eller, om de ej kunna enas om valet, kronofogde, lappfogde eller länsman utse en tredje god man. Desse gode män skola, på kallelse af den bland dem, som utsetts för sökandens räkning, sammanträda å stället, der skadan skett, samt, såvidt möjligt är, åstadkomma och i protokoll intaga nog-

grann utredning om skadans uppkomst och beskaffenhet, om tiden, då den kan antagas hafva skett, så ock om annat, som gode männen kunna finna lända till utredning i saken, och skola gode männen derjemte efter bästa förstånd och öfvertygelse i penningar uppskatta skadan; börande gode männen, som jemväl ega bestämma skälig synekostnad, vid förrättningen hafva sin uppmärksamhet fästad derå att den frånvarandes rätt icke förnäras.

För det belopp, hvartill skadan af de fleste gode männen uppskattats, äfvensom för synekostnad, hvilken gode männen bestämt, må utmätning ske hos lapp, som medgifver, att han är skyldig ersätta skadan. Har den ersättningsskyldige före synen bjudit skadeersättning, ej understigande hvad gode männen bestämt, stånde sökanden sjelf synekostnaden.

Hvad nu är stadgadt utgöre ej hinder för den, som undergått utmätning, att i fråga om ersättningens belopp söka domaren, eller för den, som lidit skada, att, der han ej låtit saken gå till utmätning, instämna sitt ersättningsanspråk till domstol; skolande i förstnämnda fall talan anhängiggöras inom ett år från utmätningdagen.

20 §.

Inom hvarje lappby skola lapparne vid sammanträde, som omförmäles i 11 §, årligen inför lappfogde eller länsman välja för hvarje trakt, som efter hvad erfarenheten visat företrädesvis är utsatt för skadegörelse af renar tillhörande lappbyn, så många bland den bofasta befolkningen eller bland lappar med stadigt hemvist inom trakten, som Konungens befallningshafvande bestämmer, att under tiden till nästa val tjenstgöra såsom gode män vid fall, som i 19 § sägs. Underlåta lapparne att välja, anmäles sådant af lappfogden eller länsmannen hos Konungens befallningshafvande, som i lapparnes ställe utser gode män. Förteckning å de utsedde intages i länskungörelserna.

21 §.

Talan mot samtliga lappar inom ett skadeersättningsområde om sådan gemensam ansvarighet, som stadgas i 17 §, anhängiggöres mot ordningsmannen i den lappby, till hvilken lapparne höra; egande ordningsmannen att föra talan i målet på vederbörande lappars vägnar samt att, om skäl dertill finnes, å lapparnes vägnar ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader.

Tilltror ordningsmannen sig kunna visa, genom hvilkens eller hvilkas renar skada blifvit förorsakad, eller att jemte de till skadeersättningsområdet hörande lappar äfven andra böra ansvara för skadan, ege han att låta instämma den eller de skyldiga eller i senare fallet dem, mot hvilka anspråk väckes om deltagande i ersättningen, på det de må sjelfva svara i saken.

Ådömes flere lappar ersättningsskyldighet efter 17 §, skall i domen för en hvar fastställas, huru mycket han har att gälda.

22 §.

Lappar, hvilka efter hvad i 17 § sägs blifvit dömda till ansvarighet för inträffad skada eller ingått förlikning om erläggande af ersättning, vare oförhindrade att, i händelse kännedom sedermera erhålles, att skadan är föröfvad af renar tillhörande någon annan, eller att andra lappar vid den tid, då skadan skedde, haft renar inom skadeersättningsområdet och sålunda böra deltaga i ersättningen, väcka talan om godtgörelse för hvad de erlagt eller för den del deraf, som belöper på andra lappar, dock, der ersättningen bestämts genom förlikning, ej utöfver det belopp, hvartill skadan blifvit vid syn värderad, med tillägg af synekostnaden. Sådan talan må ej anhängiggöras senare än ett år efter det laga kraft egande utslag fallit eller förlikning träffats angående skadeersättningens utgifvande.

23 §.

Den, som oloffigen faller eller misshandlar lapparnes renar eller uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att renarne genom skrämnskott, af hundar eller på annat sätt ofredas på tillåtna uppehållsställen, eller söker att fördrifva dem derifrån, straffes, der ej förseelsen är efter allmän lag straffbar, med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor; ersätte ock skadan.

Lag samma vare, der någon uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att vid skogsafverkning renar skadas eller dödas genom fällning af träd. Har vid arbetet anställd person gjort sig dertill skyldig, vare jemväl den, för hvars räkning afverkningen sker, ansvarig för skadans ersättande.

Ofredas ren på tillåtet uppehållsställe af hund, vare hundens egare pligtig ersätta skadan, äfven om ofredandet skett utan någons uppsåt eller vållande.

Under skada, som i denna § afses, skall förstås icke blott skada, som tillfogats ren, utan ock, der i något af de angifna fallen renhjord blifvit skingrad, kostnad och besvär, som uppkommit för renhjordens hopsamlande, äfvensom skada, som renarne genom skingringen kunna hafva förorsakat.

24 §.

Under tid, då lappar med renar uppehålla sig å trakt, der de enligt denna lag då ega vistas, skola samtliga i trakten befintliga, den bofasta befolkningen tillhöriga hundar vara försedda med halsband utvisande egarens namn och bostad. Hundar, som kunna jaga ren, skola derjemte hållas bundna, då de icke användas till jagt. Ofverträdelse häraf straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor. Hund, som anträffas jagande ren på tillåtet uppehållsställe, må saklöst dödas.

25 §.

1. När i denna lag talas om lapparnes renar, förstås dermed icke allenast deras egna utan ock andras renar, hvilka de, på sätt här nedan sägs, ega taga under sin vård.

2. Vid begagnande af sin rätt till renbete enligt denna lag må, med det undantag, som i 3 mom. sägs, lapp icke hafva under sin vård renar, hvilka tillhöra annan än lapp. Anträffas under lapps vård eller eljest inom lappbys område renar tillhörande andra än lappar, vare dessa renar förbrutna till lappbyn, och ege ordningsmannen att för byns räkning omhändertaga och lefvande eller slagtrade försälja dylika renar.

3. Lapp inom Norrbottens län, som uteslutande sysselsätter sig med renskötsel, må tills vidare vid begagnande af sin rätt till renbete enligt denna lag hafva under sin vård jemväl renar tillhörande annan än lapp, derest renegaren är bosatt inom länets lappmark och der eger eller brukar jordbruksfastighet. Upphör sådan renegare att ega eller bruka jordbruksfastighet inom länets lappmark, åligger det honom att inom ett år derefter hafva afhändt sig renarne, vid äfventyr att desamma må omhändertagas af vederbörande ordningsman, som med dem förfar på sätt i 2 mom. sägs.

4. Renegare, hvilken lemnat renar i vård åt lapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpligtelser enligt denna lag, som lappen för sina renar.

26 §.

1. Der underhåll af renar å något visst område pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, kan Konungen förordna, att det område ej vidare må till sådant ändamål begagnas, mot det att erforderlig betesmark anvisas lapparne på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig.

2. Har den i 1 § lapparne medgifna rätt att sommartiden föra renar på bete å visst område nedom odlingsgränsen i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker visat sig medföra synnerlig olägenhet för den jordbrukande befolkningen i trakten eller vara hinderlig för odlingens fortgång, ankomme på Konungen att förordna, att dylikt område ej vidare må till sommarbete för renar begagnas; börande i sådant fall, der det finnes nödigt, annat sommarviste anvisas de lappar, som dittills haft dylikt viste å området.

27 §.

Der det pröfvas nödigt för samfärdselns uppehållande, ege Konungens befallningshafvande förordna, att vissa områden vid färdväg ej må begagnas till annat bete för renar än det, som ifrågakommer under flyttning eller annan färd å vägen, så ock att viss trakt omkring kyrka, tingsstad eller marknadsplats ej må användas till annat bete för renar än för deras körrenar, som besöka sådan plats. Öfverträdelse af sådant förordnande straffes med böter från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

28 §.

Lapparne äro berättigade att till jagt och fiske betjena sig af land och vatten icke allenast å sådana områden, der de enligt hvad i 1 § 1 mom. sägs ega vistas hvarje tid af året, utan äfven å annan utmark inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker under den tid de ega att å sådan utmark uppehålla sig med sina renar.

29 §.

Ej må å de områden, som blifvit till lapparnes uteslutande begagnande anvisade, bete, slåtter, jagt eller fiske af lapparne till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogild.

Varder bete eller slätter å dylikt område af lapparne ej användt, och finnes upplåtelse deraf tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparne, ege Konungens befallningshafvande att mot lega upplåta betet eller slätter, intill dess behof deraf för lapparne åter uppstår. Kan å dylikt område upplåtelse af rätt till jagt eller fiske ske utan skada för lapparne, ege ock Konungens befallningshafvande att tills vidare tillåta annan att emot afgift å området jemte lapparne utöfva jagt eller fiske. På sådana områden, som upplåtits till utvidgning af de vid afvittringen afsatta renbetesfjell i Jemtlands län, må jemväl inegor, som icke äro för lapparne behöfliga, utarrenderas. Vid utarrendering af bete, slätter eller inegor skall fästas det vilkor, att arrendatorn sjelf må freda såväl växande som bergad gröda från intrång af renar.

Innan upplåtelse, som ofvan förmäles, må ega rum, skola de lappar, hvilka ega rätt att å området uppehålla sig med sina renar, i ärendet höras. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som gifvas af Konungen, användas till förmån för lapparne.

30 §.

Varder kronan tillhörig mark, belägen utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt renbetesfjellen i Jemtlands län, af Konungen upplåten till renbete, ankomme på Konungen att bestämma det omfång hvori, och de vilkor hvarunder rätt till bete och skogsfång, jagt och fiske får af lapparne der utöfvas, äfvensom att förordna, till hvilken lappby området skall räknas, eller om det skall utgöra särskild lappby.

31 §.

Pröfvar Konungen nödigt, att jord, som tillhör enskild, skall begagnas antingen för det i 26 § 1 mom. omförmälda ändamål, eller för att bereda lapparne vid de för dem afsatta områden tillgång till skogsmark eller bete eller till vägar öfver inegor emellan områdena, eller för att uppföra stängsel till förekommande af skada af renar, vare egaren pliktig att afstå jorden mot ersättning, som, der godvillig öfverenskomelse ej kan träffas, bestämmes enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof.

32 §.

Lapp, som har renhjord under sin vård, vare pliktig att, då kronofogde, lappfogde eller länsman för verkställande af utmätning, ransakning efter stulna renar eller annan laga orsak påfordrar renhjordens hopsamlande, sådant verkställa.

33 §.

Öfver de af Konungens befallningshafvande utfärdade byordningar äfvensom öfver de närmare föreskrifter eller åtgärder, hvilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshafvande att meddela eller vidtaga, ege den, som anser sin rätt deraf förnärmad eller obehörigen inskränkt, att hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för öfverklagande af förvaltande myndigheters och embetsverks beslut; skolande dock, der ej ändringssökandet derigeom varder onyttigt, beslutet utan hinder af besvär gälla till efterrättelse, intill dess annorlunda kan blifva vederbörligen förordnad.

34 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten, ådömda för öfverträdelse af byordning, tillfalla lappbyn. Saknas tillgång till fulla gäldandet af böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

35 §.

1. Öfverträdelser af denna lag äfvensom af byordning åtalas vid allmän domstol och höra, der ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 4 § omförmälda förseelser, hvilka endast förnärma enskild persons rätt, må ej åtalas af allmän åklagare, der ej målseganden angifver dem till sådant åtal. Lag samma vare beträffande förseelser, om hvilka i 23 § handlas. Har ren blifvit oloffigen fäld eller misshandlad, och är renen omärkt eller målseganden ej känd, ege allmän åklagare utan angivelse tala i saken, jemväl i fråga om skadestånd, hvilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hafva hört.

3. Förseelse, som är belagd med straff enligt 2 eller 16 §, må, der den rör enskild persons rätt, åtalas endast af målsegande.

36 §.

1. Hvad i denna lag stadgas gälle ej i fråga om renar, som med vederbörande jordegares samtycke året om föras på bete nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. Egare af sådana renar vare pligtig att om dem taga sådan vård, att de ej oloffigen inkomma på annans egor. Sker det ändå, böte enligt allmän lag och ersätte skadan.

2. Denna lag eger, så vidt den stadgar förpligtelser för lapparne utöfver hvad förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, innehåller, icke tillämpning å norska lappar, som vintertiden uppehålla sig i Sverige.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den . . . . ., dock att stadgandena i 25 § 2 och 3 mom. ej skola ega tillämpning förr än fem år derefter förflutit.

Bilaga litt. B.

Förslag

till

Lag om renmärken.

1 §.

Ren tillhörig den, som har rätt till renbete enligt lagen denna dag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, skall vara försedd med egarens af häradsrätten fastställda märke, anbragt i renens öron.

2 §.

Fastställelse å renmärke sökes vid häradsrätten i den ort, der renegaren, eller, om han icke sjelf är renskötande lapp, den lapp, som vårdar hans renar, har sitt hemvist, och inlemne dervid sökanden ett afklipp af märket om tolf centimeters bredd och tre centimeters höjd. Häradsrätten låte de vid tinget närvarande ordningsmän och andra lappar äfvensom länsmanen och lappfogden, der han är vid tinget tillstädes, taga kännedom om märket och derefter inför häradsrätten yttra sig öfver detsamma.

Finner häradsrätten märket vara så inrättadt, som i 3 § sägs, och möter ej heller i öfrigt enligt denna lag hinder, fastställe häradsrätten märket.

3 §.

Renmärke skall för att vinna fastställelse vara så inrättadt, att det tydligt skiljer sig från andra inom tingslaget eller angränsande tingslag förut fastställda renmärken, samt att detsamma ej lätt kan förändras till sådant äldre märke, eller äldre märke förändras till likhet med det, hvarå fastställelse sökes.

4 §.

Renmärke må ej fastställas för annan renegare, än som i 1 § omförmäles, ej heller må renegare samtidigt hafva mer än ett fastställt renmärke.

5 §.

Vill den, som har fastställt renmärke, icke vidare vid renmärkning begagna detsamma, anmäle han sådant hos häradsrätten, som aflyser märket. Å ren, som då är försedd med dylikt märke, må detsamma fortfarande bibehållas, men andra renar må ej dermed märkas. Ej må utan förre egarens samtycke sådant märke för annan renegares räkning fastställas innan fem år förflutit från det aflysningen skedde.

Har fastställt märke under fem år icke varit vid renmärkning begagnadt, anses fastställelsen hafva förfallit, ändå att aflysning ej skett, och vare sedan ej hinder för märkets fastställande för annan renegares räkning.

6 §.

1. Har någon genom aftal eller på annat sätt förvärfvat rätt till annans fastställda renmärke, och vill han vid renmärkning begagna detsamma, anmäle han sådant hos häradsrätten, som, der hinder ej möter enligt 4 §, för hans räkning registrerar märket.

2. Flyttar lapp med renar till lappby inom annat tingslag, åligge honom att sist inom ett år efter inflyttningen hos häradsrätten anmäla sitt fastställda renmärke till registrering.

7 §.

Vid häradsrätten skall föras förteckning öfver de af häradsrätten fastställda och registrerade renmärken jemte de renegare, för hvilkas räkning fastställelsen eller registreringen skett. I förteckningen anmärkes ock, när renmärke aflysts eller fastställelse derå visats hafva förfallit. Under maj månad hvarje år skall utdrag ur nämnda förteckning, omfattande tiden från och med maj månad föregående år till och med april månads utgång under löpande året, insändas till Konungens befallningshafvande i länet, som på lämpligt sätt offentliggör utdraget.

Närmare föreskrifter om förteckningarnas förande meddelas af Konungen.

8 §.

Öfvergår märkt ren genom laga fång till ny egare, må å den ren bibehållas det redan anbragta märket, försedt med sådant af ordningsmannen inom lappbyn gilladt afbrott, som kan vara erforderligt för att skilja renen från andra renar med samma hufvudmärke. Å sådant afbrottsmärke erfordras icke fastställelse. Kalf efter renko, försedd med afbrottsmärke, skall märkas med egarens fastställda märke.

9 §.

Märkning af de under året födda renkalfvar skall vara verkställd före den 15 oktober. Försittes denna tid, ege ordningsmannen inom lappbyn, der han finner det lämpligen kunna ske, på den försumliges bekostnad vidtaga åtgärder för renmärkningens verkställande.

Anträffar lapp, som verkställer renmärkning, bland sin hjord annans renko med omärkt kalf, vare han pliktig att mot godtgörelse af egaren märka kalfven med moderns märke eller, om detta är afbrottsmärke eller aflyst märke, och han eger kändedom om egarens fastställda märke, med detta senare.

Anträffas inom lappby eller eljest i lapps hjord äldre omärkt ren eller omärkt kalf, som icke följer modern, skall djuret öfverlemnas till och omhändertagas af ordningsmannen samt nedslagtas och försäljas eller ock lefvande försäljas samt med nye egarens märke förses. Af medel, som genom försäljningen inflyta, erhålle ordningsmannen skälig godtgörelse, hvarefter återstoden tillfaller lappbyn.

10 §.

Anträffas inom lappby eller eljest i lapps hjord ren, hvars märke blifvit förstördt eller förfalskadt, skall renen omhändertagas och vårdas af ordningsmannen eller den lapp, han derom anmodar. Dylig ren skall derefter vid tillfälle, då lapparne i trakten mera allmänt samlas, för dem till granskning uppvisas. Finnas dervid sannolika skäl för att renen tillhör uppgifven renegare, ege denne återtaga renen mot erläggande af skälig skötarlön och ersättning för andra kostnader. I annat fall skall renen genom ordningsmannens försorg nedslagtas och försäljas, samt med inflytande försäljningsmedel så förfaras, som i 9 § sägs.

11 §.

1. Den, som vid märkning af egna renar eller af renar, som han har under sin vård, begagnar märke, som ej blifvit af häradsrätten för renegaren fastställt, i annat fall än i 8 § här ofvan sägs, eller märke, som är aflyst, straffes med böter från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

2. Anbringar någon sitt märke å omärkt ren, till hvilken han icke är egare, dömes, der ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, till böter från och med femtio till och med femhundra kronor.

3. Den, som i det fall, hvarom i 6 § 1 mom. sägs, vid renmärkning begagnar annans fastställda renmärke, innan detsamma blifvit för honom vid häradsrätten registrerad, eller som underlåter den i 6 § 2 mom. föreskrifna anmälan till registrering, böte från och med fem till och med femtio kronor.

12 §.

1. Innehar någon inom Norrbottens, Vesterbottens eller Jemtlands län oarbetad renhud, hvarå öronen blifvit bortskurna eller renmärket eljest förstördt, och kan han ej visa, att renmärket blifvit utan bedräglig afsigt borttaget eller förstördt, eller att huden blifvit märkt på sätt i 3 mom. sägs, böte från och med fem till och med etthundra kronor, der han ej efter allmän lag straffas för oloflig åtkomst af godset.

2. Lag samma vare, om någon inom Norrbottens eller Vesterbottens läns lappmarker eller renbetesfjellen i Jemtlands län anträffas forslande kött af slagtd ren utan tillhörande renhud under sådana förhållanden, att antagas kan, det köttet föres från slagtd ute å mark.

3. Hud och kött, hvarom ofvan förmäles, må af allmän åklagare eller ordningsman tagas i beslag och köttet försäljas. Huden skall medelst stämpling eller på annat sätt så märkas, att deraf tydligen kan ses, att den varit föremål för beslag. Varder den, från hvilken beslaget gjorts, i saken fäld, skall det beslagtagna godset eller, om det är såldt, dess behållna värde tillfalla beslagaren; finnes särskild angifvare, tage han hälften deraf.

4. Inom Norrbottens eller Vesterbottens läns lappmarker eller renbetesfjellen i Jemtlands län må ock beslag, på sätt i 3 mom. är sagdt, göras å hud eller kött efter slagtd ren, som finnes doldt eller undanstuckt å plats, den der ej kan såsom vanligt förvaringsställe

anses, såsom i lada, i höstack eller ute å mark. Sålunda verkställt beslag låte beslagaren ofördröjligen kungöra i socknens kyrka, och ege den, som vill göra anspråk å godset, inom en månad derefter anmäla sig hos beslagaren samt, der hans rätt icke finnes ostridig, instämman denne senast till det ting, som infaller näst efter en månad från det anmälan gjordes. Sker det ej, eller kan den som stämde ej visa sin rätt till godset, gånge med detsamma eller dess behållna värde som ofvan är sagdt.

5. Hvad nu är stadgadt utgöre ej hinder för vederbörande måls-egande att, der någon fälles till ansvar efter allmän lag för olofflig åtkomst af gods, som enligt förestående bestämmelser blifvit taget i beslag, tillgodonjuta den rätt till godset eller dess behållna värde, som lagligen må honom tillkomma.

13 §.

Öfverträdelse af denna lag åtalas af allmän åklagare inför allmän domstol. I fall, som i 11 § 2 mom. sägs, ege åklagaren tala i saken jemväl i fråga om skadestånd, hvilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hafva hört.

14 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

15 §.

Hvad i denna lag stadgas om märkning af ren samt fastställelse och registrering af renmärke skall i tillämpliga delar gälla äfven i fråga om renar, som med vederbörande jordegares samtycke året om föras på bete nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. Fastställelse å sådant renmärke sökes vid häradsrätten i den ort, der renarne föras på bete, och lemne häradsrätten andra renegare i orten, som kunna vara vid rätten tillstädes, äfvensom länsmannen tillfälle att yttra sig öfver märket.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den . . . . .
Har renegare, som i 1 eller 15 § omförmäles, då denna lag träder i

kraft flera fastställda renmärken, åligger honom att inom ett år derefter hos häradsrätten till registrering anmäla det af märkena, som han för framtiden vill begagna. Underlåter han det, eller begagnar han efter det registrering skett vid renmärkning annat märke än det sålunda registrerade, böte från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor. Å förut fastställt märke, som tillhör annan renegare, än i 1 eller 15 § sägs, eller som icke blifvit i anledning af anmälan, som här stadgas, registrerad, anses fastställelsen hafva förfallit sedan fem år förflutit från det lagen trädde i kraft, der ej märket blifvit på sätt i 6 § 1 mom. sägs för ny egare registrerad.

Utdrag af protokollet öfver ett lagärende, hållet uti Kongl. Maj:ts högsta domstol torsdagen den 3 februari 1898.

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden: *Afzelius,*
Lindbäck,
Wijkander,
Thollander,
Hellström,
Bohman.

Sedan jemlikt högsta domstolens beslut den 25 november 1897 handlingarna rörande det till högsta domstolen för afgifvande af utlå-tande öfverlemnade förslaget till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige mellan högsta domstolens ofvanbemälde ledamöter cirkulerat, företogs nu detta ärende till slutlig behandling; varande be-rörda förslag bilagdt detta protokoll.

Emot förslaget framställes följande anmärkningar:

2 §.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande yttrande:

Om än de i 2:dra stycket af denna § i komiterades förslag upp-tagna men i det remitterade förslaget uteslutna bestämmelser angående dödande af qvarlemnade renar eller ströfrenar måste anses vara alltför vidtgående och tilläfventyrs egnade att vid tillämpningen föranleda

afsevärda olägenheter, gifver den i ärendet förebragta utredningen otvetydigt vid handen, att utväg bör beredas för aflägsnande af den stam af renar, som utan uppsigt af egare fortlefver i Norrbottens och Vesterbottens kustsocknar och mot hvars skadegörelse å den bofaste befolkningens egor lagens bestämmelser i öfrigt icke lemna erforderligt skydd. Af sådan anledning torde böra åt Konungen öfverlemnas att meddela de föreskrifter, som i nyssberörda afseende må finnas erforderliga och med vederbörande renegares rätt förenliga; hvarom alltså förbehåll torde böra i förslaget intagas.

4 §.

Justitierådet *Afzelius* anförde: »Under det nu gällande lag i ämnet, beträffande förhållandet mellan allmänna strafflagen och de särskilda straffbestämmelserna för här afsedda förseelser, fastställer den grundsats, att den senare straffbestämmelsen skall tillämpas, der ej förseelsen efter allmänna strafflagen medför högre ansvar, utesluter förslaget öfverallt tillämpning af de speciela straffbestämmelserna så snart allmänna strafflagen är i ett gifvet fall tillämplig. Om än i allmänhet kan antagas, att ansvaret efter allmän lag alltid blifver strängare och att sålunda det praktiska resultatet efter den ena eller andra regeln blifver detsamma, är detta dock ingalunda nödvändigt, och det synes i allt fall, särskildt med hänsyn till grunderna för 4 kap. 1 § strafflagen, principiellt riktigare, om regeln affattas så som skett i den nu gällande lagen. Jag hemställer derföre, att förslaget härutinnan ändras till öfverensstämmelse med sagda lag.»

6 och 7 §§.

Då förslaget uppenbarligen åsyftade att å lappbys område sommartiden andra lappar ej finge uppehålla sig med sina renar än de, som tillhörde lappbyn, men 2:dra punkten af 1:sta stycket i 6 § genom att från gällande lag upptaga bestämmelser, hvilka afsett att tjena till ledning vid den första indelningen i lappbyar men som, sedan numera sådan indelning egt rum, vore för nämnda ändamål obehöfliga, syntes föranleda, att särskild rätt i angifna hänseende kunde tillkomma lappar från annan by, hemstälde *högsta domstolen*, att till förekommande af dylik missuppfattning, hvilken, på sätt motiven till 7 § gifve vid handen, verkligen förekommit, förslaget i nu ifrågavarande del måtte erhålla förändrad affattning.

14 och 15 §§.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande yttrande:

Lapparnes rätt till renbete omfattar ej inegor — till hvilka räknats, jemte åker och äng, äfven utängsslätter af viss beskaffenhet — utan allenast hvad man kallat egentlig utmark. Med tillämpning af allmänna rättsgrundsatser borde sålunda ovilkorlig ersättningsskyldighet åligga lapparne för all slags skada, som genom deras renar eger rum å inegor samt å utmark, i det fall att lapparne ej någonsin eller ej vid tiden för skadegörelsen egt å trakten uppehålla sig med renarne. I det remitterade förslaget har emellertid, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med gällande lag, från denna regel medgifvits vissa undantag, som ansetts betingade af billig hänsyn till de med renarnes vård förenade svårigheter. Denna hänsyn har utan tvifvel sitt berättigande särskildt i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker och äfven å andra trakter, der lapparne äro berättigade att uppehålla sig viss tid af året. Men deremot synas inga bindande skäl föreligga för att låta nyssnämnda undantag omfatta äfven skada genom renar å trakter, som lapparne ej ega besöka någon tid af året. Tvärtom tala jemväl praktiska hänsyn för att i detta fall den ovilkorliga ersättningspligten kommer till sin rätt i lagen. En alldeles särskild betydelse synes frågan ega för de orter, hvarest lappar förut icke vistats men der å kronans mark, såsom i 30 § förutsättes, åt lapparne upplåtas renbetesland. Det synes vara angeläget att invånarne å dessa orter, der man ej förr varit betungad med intrång af renhjordar, erhålla ovilkorlig rätt till ersättning ej blott för skador på inegor sommartiden utan äfven — hvilket enligt förslaget skulle betagas dem — för all annan skadegörelse såsom tramp å inegorna öfriga månader af året, när marken är bar, samt intrång året om å utmark genom betning af gräs eller mossor och åverkan på ungskog.

I det remitterade förslaget har bibehållits gällande lags föreskrift, att den ersättningsskyldighet, som i vissa fall åligger lapp, när skada genom hans vårdslöshet egt rum, skall inträda endast om vårdslösheten varit »grof». Denna lindring i lappens vilkorliga ersättningspligt synes, på sätt komiterade föreslagit, böra upphöra. Det kan nemligen ej med fog påstås, att lappen derigenom skulle blifva försatt i någon särskildt svår ställning, ty vid bedömande af frågan, huruvida vårdslöshet föreligger, måste lagligen alltid tagas hänsyn till alla sådana omständigheter, som betinga lappens förmåga att undvika skadegörelsen. Er-

farenheten visar ock, att det merendels är synnerligen svårt att för ett speciellt fall leda i bevis, att timad skada skett genom försummelse från lappens sida. En fordran på bevisning äfven derom att vårdslösheten varit grof försvårar än ytterligare för den bofaste bevisningsmöjligheterna och verkar i många fall såsom en direkt uppmuntran till lappen att fortfara med den vårdslöshet i renvården, hvaröfver på senare tider så mycket klagats.

På grund af hvad sålunda anförts hemställes, att i förslaget må upptagas ett stadgande af samma innehåll som 17 § i komiterades förslag samt att ordet »grof» framför »vårdslöshet» i 14 och 15 §§ må utgå.

16 §.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande yttrande:

Föreskriften att ersättningsskyldig må undgå bötesansvar, när han »låtit bero vid utmätning för ersättningens belopp, som i 19 § sägs», hänför sig uppenbarligen till stadgandet i sistnämnda §, att för det belopp, hvartill skadan af gode männen uppskattats, må utmätning ske hos lapp, som medgifver, att han är skyldig ersätta skadan. Då emellertid lapp, som begagnar sig af medgifvandet i 19 § att inom ett år från utmätningdagen i fråga om ersättningens belopp söka domaren, svårligen kan sägas hafva »låtit bero vid utmätning för ersättningens belopp», torde ett förtydligande af detta uttryck böra ske i syfte att 16 § ej må kunna missuppfattas derhän, att befrielse från bötesansvar eger rum först sedan det visat sig, att lappen ej inom det föreskrifna året instämmer sin talan till domstol.

I fråga om uttrycket »grof vårdslöshet» hemställes på förut anfördt skäl, att ordet »grof» måtte jemväl i denna § utgå.

Justitierådet *Thollander* anförde vidare: »Stadgandet, att renegare ansvarar för gäldande af de böter, som ådömas renvaktare, synes mig strida mot vanliga straffrättsliga begrepp. I ett mål angående ansvar och ersättning för skada, orsakad af renar, skall, enligt förslaget, om påståendena äro styrkta, renskötaren dömas till böter men renegaren förpligtas ersätta skadan. Vid verkställighet af bötesstraffet har emellertid exekutor, då renegarens ansvarighet icke är subsidiär, icke att undersöka, om den dömd eger tillgångar till böternas gäldande, och i händelse af brist befordra honom till undergående af förvandlingsstraff, utan han bör genast vända sig mot renegaren och uttaga böterna hos

honom eller befordra honom till förvandlingsstraff för en förseelse, ådömd en annan person.

Riktigare och sannolikt verksammare för det med straffet åsyftade ändamål synes mig vara, om i lagen stadgades, att renegare ansvarar för de förseelser af ifrågavarande slag, som renskötare med hans vetenskap begår. För andra förseelser af samma slag blefve renskötaren själf ansvarig.

19 §.

Då det syntes kunna befaras, att, derest det öfverlemnades åt gode männen att efter eget skön bestämma den dem tillkommande ersättning, denna stundom kunde komma att sättas till oskäligt belopp, hvilket enligt förslaget komme att för den ersättningsskyldige medföra desto större olägenhet, som enligt 2:dra stycket i denna § för synekostnad utmätning må ega rum hos lapp, hvilken medgäfve sig vara ersättnings-skyldig för skadan, samt enligt 3:dje stycket rätt att efter utmätning söka domaren icke syntes vara medgifven i fråga om synekostnaden, hemstälde *högsta domstolen*, huruvida icke, på sätt i den internationela lagen för der afsedda fall skett och i afgifna utlåtauden öfver förslaget förordats, i lagen kunde intagas en bestämd taxa för ersättningen vid ifrågavarande förrättningar.

Vidkommande uttrycket i tredje stycket: »ej låtit saken gå till utmätning» anmärkte *högsta domstolen*, att detta uttryck vore tvetydigt så till vida, som det syntes medföra den sannolikt ej åsyftade påföljd, att den, som väl sökt, men i brist på medgifvande från lappens sida eller af annan anledning ej erhållit utmätning, skulle vara utestängd från rätt att instämma sitt ersättningsanspråk till domstol.

21 §.

Justitieråden *Lindbäck*, *Thollander*, *Hellström* och *Bohman* ansågo den befogenhet att å lapparnes vägnar äfven fullfölja talan i högre rätt, som enligt motiven afsetts skola tillkomma ordningsmannen, böra tydligare uttalas än som skett genom paragrafens nu föreslagna lydelse.

23 §.

I fråga om straffbestämmelserna återopade justitierådet *Afzelius* anmärkningen vid 4 §.

25 §.

Då de i 16 § meddelade bestämmelser uppenbarligen borde tillämpas jemväl när lapp i strid mot lagens föreskrifter tagit renar i sin vård, hemställde justitieråden *Afzelius*, *Thollander* och *Bohman*, att affattningen af 1 mom. i denna § måtte i enlighet härmed förändras.

26 §.

Då det allmänna stadgandet i mom. 1 delvis omfattar äfven de speciellare fall, för hvilka i mom. 2 meddelats enahanda föreskrift som i mom. 1, ansåg justitierådet *Bohman* en omredigering böra ega rum i ändamål att undanrödja berörda oegentlighet.

32 §.

Justitieråden *Afzelius*, *Lindbäck*, *Thollander*, *Hellström* och *Bohman*, ansågo det vara lämpligt att genom en hänvisning till allmänna strafflagen i denna § erinrades om det äfventyr, som en vägran att efterkomma den stadgade anmaningen medförde.

36 §.

Då den i förslaget omförmälda internationela lagen vore till sin gällande kraft begränsad till viss tid, hemställde *högsta domstolen*, att detta förhållande måtte vid affattningen af 2 mom. i denna § iakttagas.

Ex protocollo:

Aug. von Hartmansdorff.

Utdrag af protokollet öfver ett lagärende, hållet uti Kongl. Maj:ts högsta domstol torsdagen den 3 februari 1898.

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden: *Skarin,*
Afzelius,
Lindbäck,
Wijkander,
Thollander,
Hellström,
Bohman.

Sedan jemlikt högsta domstolens beslut den 26 november 1897 handlingarna rörande det till högsta domstolen för afgifvande af utlåtande öfverlemnade förslaget till lag om renmärken mellan högsta domstolens ofvanbemälde ledamöter cirkulerat, företogs nu detta ärende till slutlig behandling; varande berörda förslag bilagdt detta protokoll.

Emot förslaget framställdes följande anmärkningar.

1 §.

Högsta domstolen erinrade, att det ej vore med erforderlig tydlighet angifvet, att med denna § icke afsåges renar, tillhörande sådana bofaste, hvilka på grund af 25 § och öfvergående stadgandena i den föreslagna lagen om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige borde inom fem år från det lagen trädt i kraft hafva afhändt sig renarne.

9 §.

Vidkommande det i 3:dje stycket stadgade förfarandet med omärkta renar, erinrade *högsta domstolen*, att, såvidt anginge tilläfventyrs förefintliga omärkta renar, hvilka, med anledning af 25 § i den föreslagna lagen om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, lapp för framtiden ej må hafva under sin vård, nämnda förfarande icke vore väl förenligt med den rättighet, som jemlikt öfvergående stadganden tillagts egarne till dylika renar att först inom fem år från det lagen trädte i kraft hafva afhändt sig desamma.

Ex protocollo:

Aug. von Hartmansdorff.

*Utdrag af protokollet öfver ett justitiedepartementsärende,
hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stock-
holms slott tisdagen den 8 februari 1898*

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve DOUGLAS,
Statsråden: herr friherre ÅKERHJELM,
          WIKBLAD,
          GILLJAM,
          friherre RAPPE,
          CHRISTERSON,
          ANNESTEDT,
          VON KRUSENSTJERNA,
          greve WACHTMEISTER,
Justitieråden: AFZELIUS,
          THOLLANDER.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Annerstedt anmälde i underdånighet högsta domstolens utlåtande öfver de genom Kongl. Maj:ts beslut den 12 november 1897 till högsta domstolen remitterade förslag till

- 1:o) lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige; och
- 2:o) lag om renmärken.

Efter att hafva redogjort ej mindre för berörda lagförslag än äfven för högsta domstolens deröfver afgifna utlåtande yttrade departementschefen vidare:

»Då det af särskilda komiterade uppgjorda förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige den 12 sistlidne november inför Eders Kongl. Maj:t af mig anmäldes, förordade jag, i öfverensstämmelse med den af komiterades ordförande uttalade särskilda mening, att i det remitterade förslaget icke måtte upptagas den i 2 § af komiterades flertal föreslagna bestämmelse derom, att handräckning skulle kunna meddelas till dödande af sådana kvarlemnade renar och ströfrenar, som under sommaren anträffas å mark utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker eller renbetesfjellen i Jemtlands län.

På sätt i den af mig sålunda åberopade särskilda mening blifvit uttaladt, kan det emellertid blifva af nöden att tillåta dödandet af renar, tillhörande den renstam, som efter hand uppvuxit i kustsocknarne i nedre Norrbotten och öfre Vesterbotten och hvilken till stor del utgöres af renar, som aldrig sett lappmarken och icke vidare anses vara någons tillhörighet. Med afseende härå och då högsta domstolen förordat att, till beredande af utväg för aflägsnande af denna renstam, genom stadgande i lagen måtte åt Konungen öfverlemnas att meddela i sådant afseende erforderliga bestämmelser, har i 2 § intagits en föreskrift i denna rigtning, hvilken föreskrift, då det väl låter tänka sig att äfven utom Norrbottens och Vesterbottens län en dylik renstam möjligen kan komma att uppstå, ansetts böra omfatta jemväl andra områden utom lappmarkerna.

Med anledning af hvad högsta domstolen vid 14 och 15 §§ erinrat hafva bestämmelserna om lapparnes ansvars- och ersättningsskyldighet för skada, som uppkommit genom vårdslöshet vid bevakningen af deras renar, blifvit jemkade så, att dylik skyldighet inträder jemväl då vårdslösheten icke kan betraktas såsom grof.

En ytterligare skärpning af lapparnes hittills stadgade ersättningsskyldighet derhän, att de skulle förpligtas ovilkorligen ersätta all skada, som af deras renar förorsakas å trakt, der lapparne icke ega uppehålla sig under någon tid af året, synes enligt min uppfattning icke vara af behovet påkallad. På sätt inom komitén erinrats skulle verkningarna af en sådan skärpning inskränka sig dertill, att, när renar inkomma på utmark eller vintertiden på annan mark, den föga nämnvärda skada, som de då kunna förorsaka genom betning af gräs eller renmossa, ovilkorligen skall ersättas å trakt, der sedvanerätt icke finnes, under det att å trakt, der den finnes, dylik skada föranleder ersättningsskyldighet allenast derest lappen kan visas hafva vållat skadan genom uppsåt eller vårdslöshet vid renarnes bevakning. I förevarande fall skulle följaktligen ersättningsskyldigheten blifva beroende af tillvaro

eller icke — tillvaro af sedvanerätten, och ett dylikt förhållande skulle utan tvifvel föranleda talrika rättstvister, i hvilka föremålet för tvisten icke stode i rimligt förhållande till de af rättegången förorsakade besvär och kostnader.

I öfverensstämmelse med hvad af högsta domstolen blifvit hemställt har i förslaget upptagits en bestämd taxa för ersättningen åt gode männen vid de i 19 § omförmälda värderingsförrättningar.

Enligt 25 § i det remitterade förslaget må, med visst undantag, lapp icke vid begagnande af rätten till renbete hafva under sin vård renar, hvilka tillhöra annan än lapp. Handlar han i strid deremot, lär han, hvad äfven synes framgå af en sammanställning med stadgandet i 36 § 1 mom. af samma förslag, för försummelse i vården om sådana renar vara skyldig till ansvar och skadestånd enligt allmän lag; och synes med afseende härå 25 § af det remitterade förslaget kunna bibehållas oförändrad.

Med föranledande af de i öfrigt inom högsta domstolen gjorda erinringar hafva å några ställen i förslaget vidtagits jemkningar af hufvudsakligen redaktionel natur.

Hvad slutligen angår förslaget till lag angående renmärken, har ett tillägg till öfvergångsbestämmelsen deri upptagits i öfverensstämmelse med hvad af högsta domstolen blifvit vid detta förslag anmärkt.»

Sedan föredragande departementschefen härefter uppläst de i enlighet med hvad han sålunda anfört ändrade förslagen till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och till lag om renmärken, hemställde han, att desamma måtte, jemlikt § 87 regeringsformen, Riksdagen till antagande föreläggas.

Justitieråden Afzelius och Thollander åberopade hvad de vid granskning i högsta domstolen af förslaget till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige yttrat i de delar, deri det nu framlagda förslaget afveke från de af dem uttalade åsigter.

Statsrådets öfrige ledamöter tillstyrkte bifall till föredragandens hemställan.

Med bifall till denna hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder förordna, att till Riksdagen skulle aflåtas nådig proposition i ämnet af den lydelse bilagan vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Aug. von Hartmansdorff.